

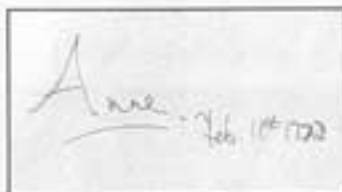

พลิกอ่านเรื่อง

"ภาพปริศนา" : ๑๐๐ ปีชาตกาล
ลายเซ็นในประวัติศาสตร์

หน้า ๒๒-๒๓

หน้า ๔-๑๑

จุ ล ส าร

หอจดหมายเหตุ ธรรมศาสตร์

ฉบับที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๑ - มีนาคม ๒๕๕๒

๒ ความรู้และความจริงที่
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

๔ แกะรอย... ธรรมมหาวิทยาลัย

๘ ลายเซ็นในประวัติศาสตร์

๑๒ เอกสารฝ่ายก้าวหน้า
ในหอจดหมายเหตุ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑๘ เปิดกล่อง "เอกสารส่วนบุคคล
ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ"

๒๐ ในหลวง ธรรมศาสตร์
และพระราชอาคันตุกะ

๒๒ "ภาพปริศนา" : ๑๐๐ ปีชาตกาล

๒๔ ตลาดนัดความรู้

สมุดลงนามผู้มาเยี่ยม

ความพิเศษของสมุดลงนามผู้มาเยี่ยมขนาด ๓๓/๔ X ๑๑ นิ้วเล่มนี้ คือ ปกทำด้วยเงินลงยาหนาหนัก แข็งแรง ทนทาน สวยงาม ส่วนตรงกลางแกะสลักเป็นรูปพานรัฐธรรมนูญลอยนูนอยู่ในวงเสมาธรรมจักร พานระบายสีเหลือง พื้นเส้นรอบวงเป็นสีแดง

เนื้อในหนา ๑๐๔ หน้า ใช้กระดาษสีเขียวอ่อน ๑๒๐ แกรม พิมพ์ตราธรรมจักรบนหัวกระดาษเป็นตัวนูนสีแดงบนพื้นเหลือง (ภาษาช่างพิมพ์เรียกว่า "ปิ้งนูน") มีกระดาษแก้วแทรกคั่นหน้า ด้านข้างของตัวเล่มทั้ง ๓ ด้าน พิมพ์ลายหางนกยูง เข้าเล่มด้วยวิธีเย็บกึ่ง

ภายในเล่มมีลายเซ็นของผู้มาและบุคคลสำคัญทั้งในและต่างประเทศซึ่งเคยมาเยือนมหาวิทยาลัย และได้ลงพระนามและนามของท่านไว้เป็นที่ระลึก

ข้อมูลบรรยายภาพ : พิพัฒน์ ปิณฑนันท์ เพ็ญศิริ ประภาสพงษ์ และช่างพิมพ์โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความรู้และความจริง ที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

ขวัญใจ เอ็มใจ : รายงาน
ชัยชนะ จารุวรรณากร : ภาพ

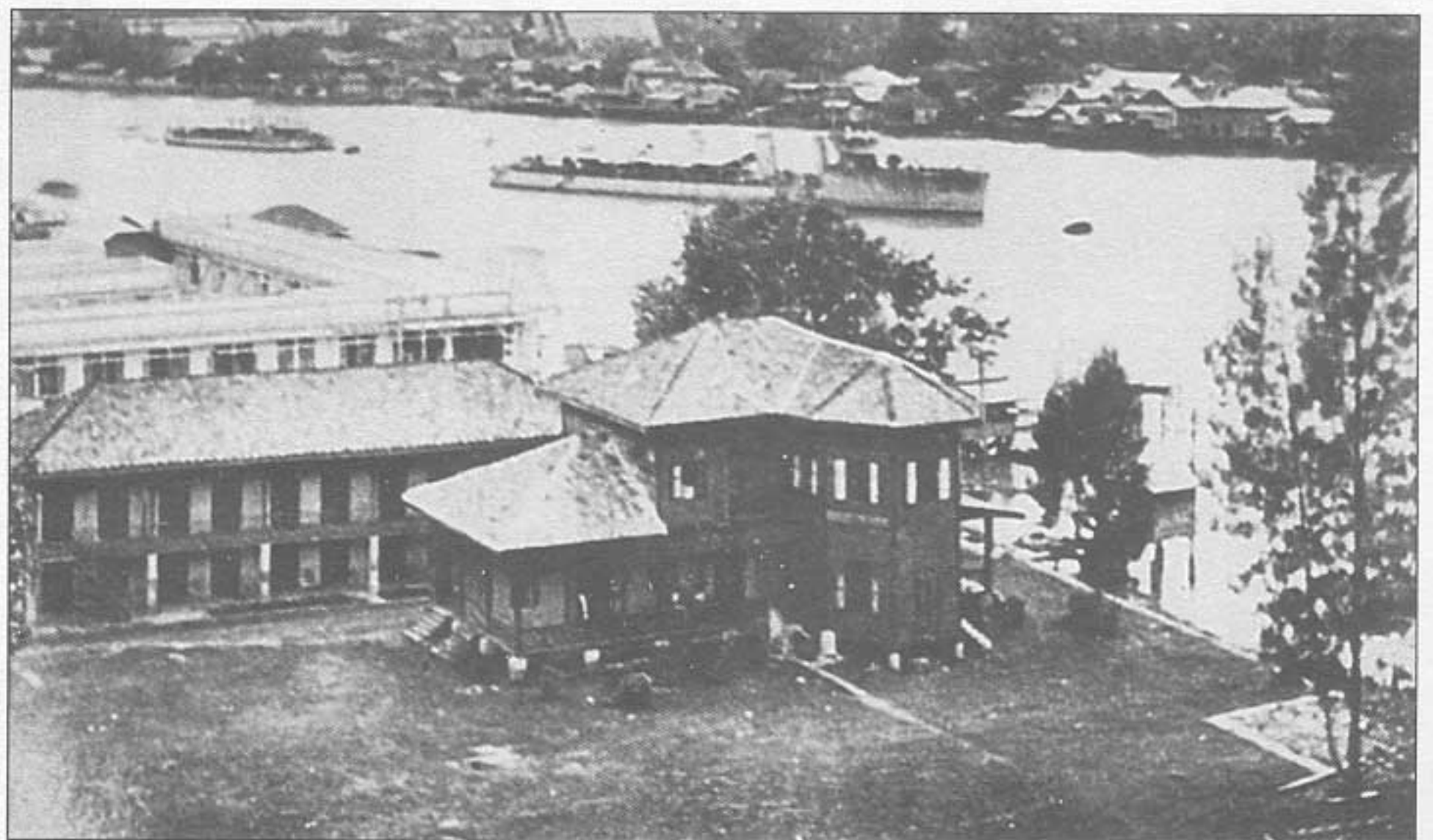
ถ้าเราเดินเข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันนี้ที่แลเห็นและเป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นตัวตึก อาคาร สนามหญ้า และแม้แต่หลักสูตรการเรียนการสอนทั้งหมดคือภาพอันแบนราบของผลรวบยอดทางความคิดนโยบาย แผนงาน และการบริหาร ตลอดเวลากว่า ๖๐ ปี นับแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๔๗๗

แต่ถ้าเราไปที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่บนชั้นสอง ของอาคารสำนักหอสมุดเดิม แล้วเปิดกล่องเอกสารที่วางเรียงรายอยู่บนชั้นจำนวนนับสิบนับร้อยกล่องออก ดูเอกสารข้างใน ค่อยกางคลี่ออกอ่านทีละแผ่น เราจะได้มองเห็นแต่เพียงประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังแลเห็นถึงสายโซ่อันต่อเนื่องถึงกันของอดีตและปัจจุบัน นับตั้งแต่จดหมายลายมือของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม-นายปรีดี พนมยงค์ ที่ขอซื้อที่ดินโรงทหารเพื่อใช้เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปจนถึงแผนและนโยบายของอธิการบดีแต่ละคน รวมถึงตลอดถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยริมเจ้าพระยาแห่งนี้

เราย่อมมองเห็นถึงเหตุปัจจัยของสิ่งที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าในวันนี้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าภาพของตึกอเนกประสงค์ หอประชุมใหญ่ ตึกโดม สนามฟุตบอล ฯลฯ

"จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยจะเป็นตัวบอกเราว่า สถาบันแห่งนี้ ในเชิงนโยบายและบริหารแล้วได้พัฒนามาอย่างไรบ้าง ๖๐

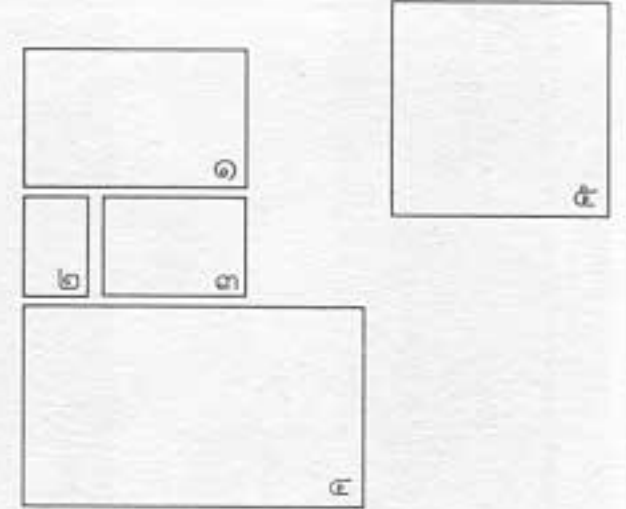
นี้สวย เราเห็นตรงนั้นน่าเกลียด เราเห็นตึกนี้กับตึกนั้นเข้ากันได้ เราเห็นว่าสนามตรงนี้ก็กับมุมตรงนี้เข้ากันไม่ได้ ...สิ่งต่างๆ เหล่า

ปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มันได้พัฒนา เปลี่ยนแปลงมาอย่างไร ถึงได้มาเป็นรูปเป็นร่างอย่างวันนี้ขึ้นมา วันนี้ เราเดินเข้าธรรมศาสตร์ เราเห็นว่าตรง

นี้มีพัฒนาการของความคิดมาทั้งนั้น แต่ที่เราเห็นในวันนี้ เราเห็นผลรวบยอดของเวลา ๖๐ ปี ซึ่งถ้าเราจะตัดสินโดยใช้มาตรฐานของเราในวันนี้ โดย

ไม่มีหลักฐานของจดหมายเหตุ เราอาจตัดสินบางอย่างผิดพลาด" ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้เคยกล่าวเอาไว้ในปาฐกถาเรื่อง "ระบบ

คำบรรยายภาพ

- ๑ ภายในกล่องสีน้ำเงินนับร้อยใบ ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์นี้เอง ที่เก็บรวบรวมความรู้ทั้งในรูปของเอกสาร ข้อมูล หนังสือ และภาพถ่าย ฯลฯ รอคอยให้ผู้สนใจเข้าไปค้นคว้าหาความจริง
- ๒,๓ บรรยากาศของการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยในยุคก่อน
- ๔ ลักษณะของอาคารไม้ของคณะศิลปศาสตร์ ริมแม่น้ำพระยา ก่อนหน้าที่จะมีการก่อสร้างตึก
- ๕ มธก. มีบัณฑิตหญิงรุ่นแรกในปี พ.ศ.๒๔๗๘ โดยมีคุณหญิงบรรเลง ชัยนาม (คนกลาง แถวหลัง) เป็นบัณฑิตหญิงคนแรก

จดหมายเหตุมหาวิทยาลัย”
เมื่อราวสามปีก่อน

จดหมายเหตุคืออะไร?

คำจำกัดความที่สั้นกระชับที่สุดก็คือ “วัสดุที่ให้ข่าวสารโดยไม่จำกัดรูปร่าง” ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงรวมถึง จดหมาย ไปรษณีย์ ไปรษณีย์รับเงิน รูปภาพ ไปสเตอร์ แผ่นที่ ฯลฯ

ดาวเรือง แนวทอง นักเอกสารสนเทศ ของหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ได้กล่าวถึงจดหมายเหตุที่มีอยู่ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ว่าแบ่งออกได้เป็นสามประเภทใหญ่ๆ คือ หนึ่ง จดหมายเหตุส่วนราชการ ซึ่งได้แก่ มติที่ประชุม บันทึกโต้ตอบของผู้บริหาร ทะเบียนประวัตินักศึกษา ไปรษณีย์ ไปปิด แกลงการณ์ ฯลฯ สอง จดหมายเหตุส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเอกสารและวัสดุรูปแบบต่างๆ ที่เป็นของส่วนตัวของอาจารย์ ศิษย์เก่า และบุคลากร

ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ตารางสอน สมุดจด เลือเขียน กระจดุม ฯลฯ แต่ที่ทำให้หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น ก็คือจดหมายเหตุประเภทที่ ๓ นั่นคือจดหมายเหตุที่เป็นเอกสารซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เรื่อยมาถึงเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕

ดาวเรืองเดินนำเข้าไปในห้องเล็กๆ ที่มีชั้นเหล็กวางอยู่เป็นแถวเป็นแนว บนชั้นมีกล่องกระดาษสีน้ำเงินวางเรียงรายอยู่หลายร้อยกล่อง

“เอกสารที่เราเปิดให้บริการในขณะนี้ มีหลายกลุ่มนะ กลุ่มแรก เป็นพวกรูปภาพ ชุดอาจารย์ปรีดี ชุดเสรีไทย ชุดเปลี่ยนแปลงการปกครอง รวมทั้งชุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๕๓๕

จำนวน ๒,๐๐๐ เรื่อง”

ดาวเรืองเดินนำเข้าไปด้านในของห้อง แล้วชี้ให้ดูกล่องเอกสารอีกชุด “นี่เป็นเอกสารส่วนตัวของอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่มอบให้หอจดหมายเหตุค่ะ มีจำนวน ๘๐๐ เรื่อง”

ไม่เพียงแต่อาจารย์ชาญวิทย์เท่านั้น ยังมีเอกสารส่วนตัวอีกเป็นจำนวนมากที่มีผู้ยินดีมอบให้แก่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์

“หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ยินดีรับเอกสารจากบุคคลภายนอกนะค่ะ แต่ว่าก็ต้องผ่านการประเมินคุณค่าจากคณะกรรมการก่อนที่จะนำมาเก็บรักษา และให้บริการในหอจดหมายเหตุ”

ภายในพื้นที่แคบๆ ไม่กี่ตารางเมตรของบ้านชั่วคราวหลังนี้ไม่เพียงแต่อุณหภูมิลดลงไปด้วยเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีเอกสารอีกมากมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ทางการเมือง

“ชั้นนั้น ทั้งชั้นเป็นเอกสารชุด พคท. ซึ่งผู้ไม่ประสงค์จะออกนาม มอบให้เราค่ะ”

ในกล่องสีน้ำเงิน “เอกสาร พคท.” เหล่านั้น ประกอบด้วย “หนังสือต้องห้าม” จำนวนมาก จุลสารวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ผลิตขึ้น “โนป้า” หรือแม้แต่เอกสารของฝ่ายขวา อาทิ

ยุทธวิธีปราบปราม ผกค. ของ กอ.รมน. ฯลฯ

“เอกสารชั้นต้น” เหล่านี้เป็นทั้งข้อมูลความรู้ และโดยตัวมันเองก็ยังคงเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย คุณค่าอันสำคัญของมันจึงไม่ได้มีอยู่เพียงเพื่อการเก็บรักษาเป็นสมบัติของชาติสืบไป หรือเพื่อการศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังเพื่อแสวงหาความจริง และการทำความจริงให้ปรากฏ

หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ เป็นอีกหนึ่งคลังสำคัญของความรู้และความจริง ที่รอคอยผู้คนไปค้นหา และนำพามันออกมาสู่แวดวงการถกเถียง วิพากษ์ วิจารณ์ เพื่อแลกเปลี่ยนผ่านสังคมไทย ให้กลายเป็นสังคมแห่งความรู้ สังคมที่ยอมรับความจริง ไม่บิดเบือน... สังคมที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้

ตีพิมพ์ซ้ำ โดยได้รับอนุญาตจาก
สารคดี ๑๔ (ธันวาคม ๒๕๔๑),
น.๔๒-๔๓.

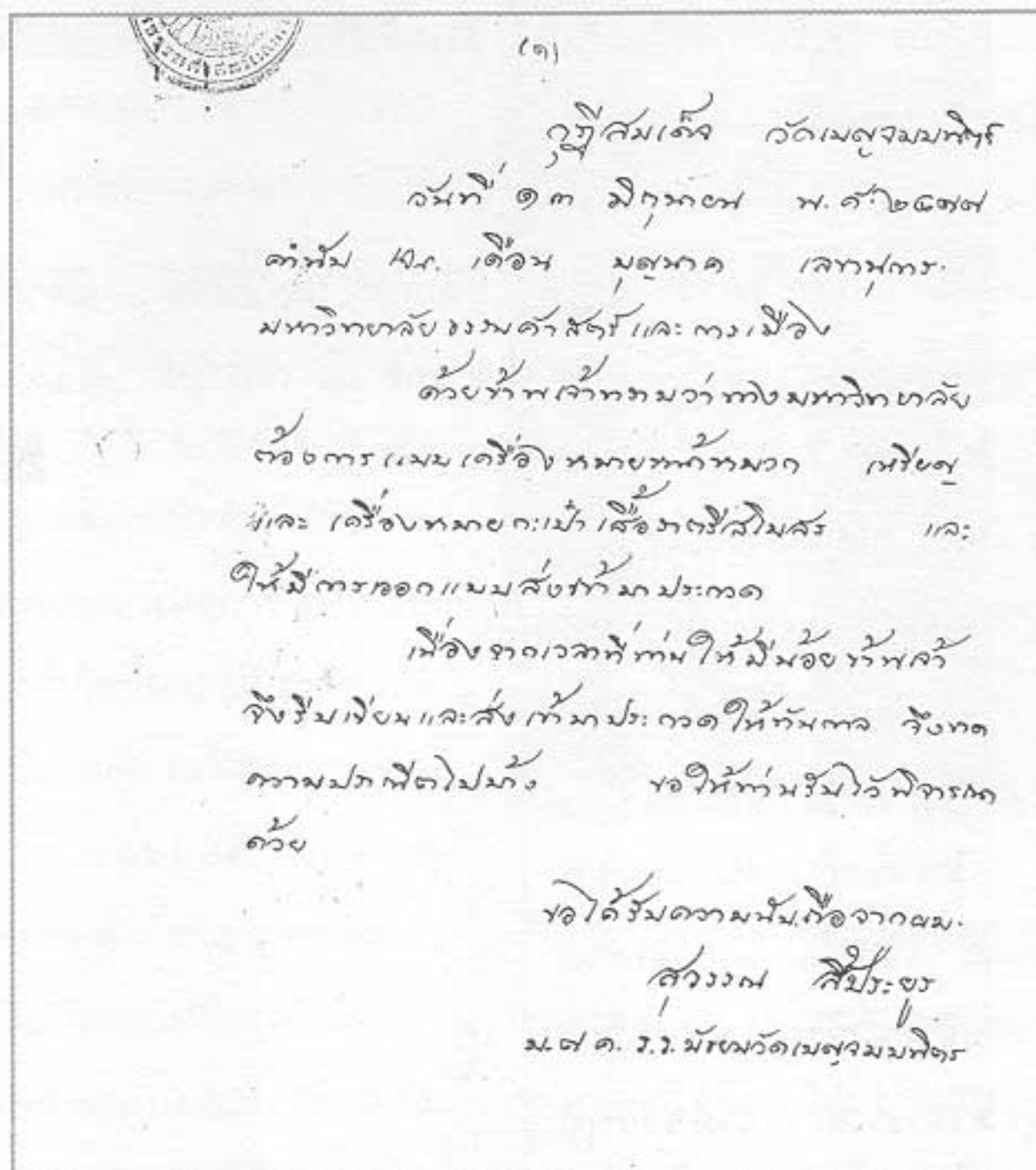
๒๒

แกะรอย... ตรามหาวิทยาลัย

การสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่ ๒ ของสยามประเทศถือเป็นความ "ท้าทาย" ใหม่ ๆ ทั้งของสังคมและปัจเจกชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปรัชญาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยแห่งใหม่นี้คืออะไร? มีหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างไร? จะตั้งที่ไหน? ใช้งบประมาณจำนวนเท่าไร? และที่สำคัญอย่างยิ่งซึ่งจะขาดเสียมิได้ คือ สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ควรมีหน้าตาอย่างไร พุดภาษาสมัยใหม่ คือ จะใช้อะไรเป็น "โลโก้" (Logo) บ่งบอกถึงเอกลักษณ์นั่นเอง

ในแฟ้มเอกสาร รหัส ๒.๑๑ ปีกที่ ๒ เรื่อง "เอกสารประวัติการจัดทำตราประจำมหาวิทยาลัย (๙ มิ.ย. ๒๔๗๗ - ๒๘ พ.ย. ๒๔๘๒)" ผู้เขียนได้พบเอกสารซึ่งบอกเล่าถึงการประกวด "เครื่องหมาย" ของมหาวิทยาลัยที่น่าสนใจยิ่ง โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๗๗ ดร.เดือน บุญนาค เลขาธิการมหาวิทยาลัยในขณะนั้นได้ทำหนังสือเลขที่ ๒๓๔/๒๔๗๗ ถึงหัวหน้าสำนักงานโฆษณาการความว่า

ด้วยมหาวิทยาลัยใครจะทำเครื่องหมายโดยวิธีประกวดเขียนภาพ ข้อความละเอียดแจ่มอยู่ในประกาศซึ่งได้ส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้แล้ว ๓๐ ฉบับ เพราะฉะนั้นใครขอให้ท่านช่วยจัดการโฆษณาโดยทางวิทยุกระจายเสียงและทางหนังสือพิมพ์ หาผู้เขียนภาพเครื่องหมายนี้ประกวดด้วย

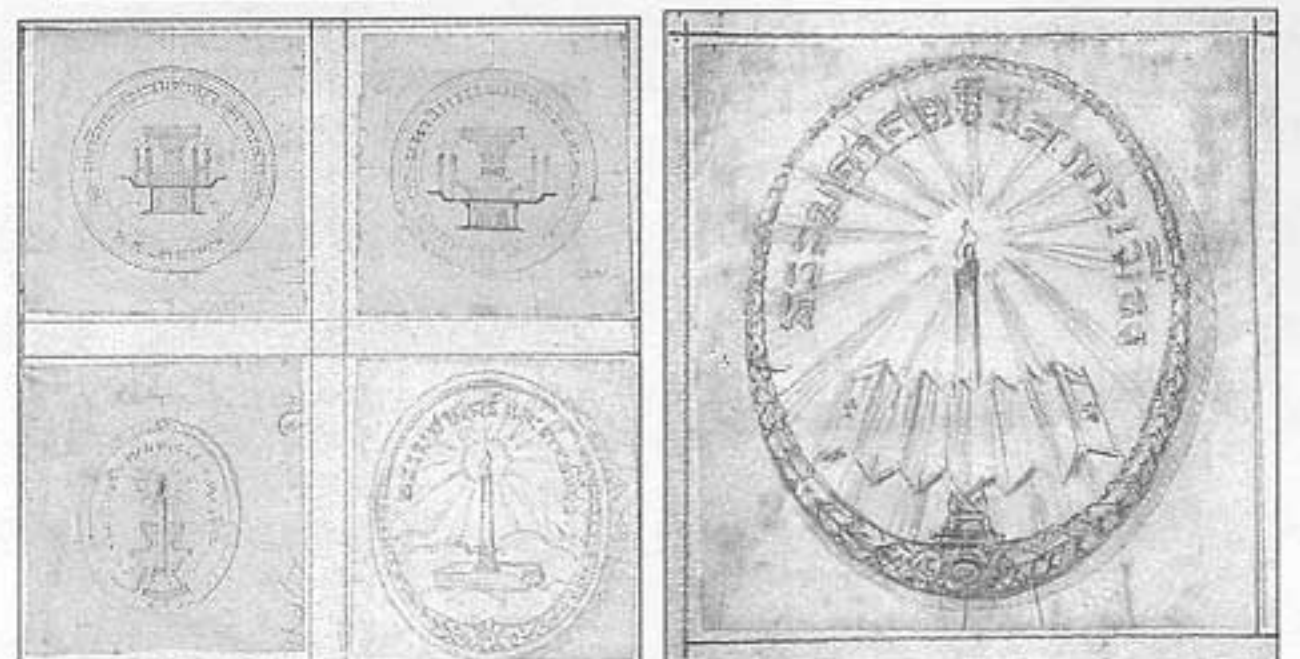
จดหมายและผลงานของผู้เข้าประกวดคนแรก - นายสุวรรณ ลี้ประยูร

๑๓ มิถุนายน ๒๔๗๗ เพียง ๒ วันให้หลังจากที่สำนักงานโฆษณาการได้เผยแพร่ข่าวออกไป สุวรรณ ลี้ประยูร นักเรียนชั้น ม.๗ ค. โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร ก็ได้เขียนภาพเครื่องหมายที่มหาวิทยาลัยต้องการทั้ง ๔ แบบ คือ ๑.ตราของมหาวิทยาลัย ๒.เครื่องหมายสำหรับติดเสื้อเบอร์เซอร์ ๓.เครื่องหมายติดหน้าหมวก ๔.เครื่องหมายประจำตัวผู้ศึกษาสำหรับติดรังคัม ส่งเข้าประกวดทันที หลังจากนั้น บุคคล ห้างร้าน และสถาบันการศึกษาด้านศิลปะ อีก ๑๐ รายได้ทยอยส่งตามมา ดังนี้คือ

- ๑. นายสุวรรณ ลี้ประยูร   ภูเก็ต วัดเบญจมบพิตร
- ๒. นายดัด นุตพันธ์   ๕๕๑ บางขุนพรหมเหนือ พระนคร
- ๓. นายศรินทร์ ทศนาแท้   ๒๐๒๖ ภ. ถนนวรจักร ป้อมปราบพระนคร
- ๔. นายจำปา สิทธิจรรยา   ข ๕ ถนนระนอง สามเสนในบางชื่อ พระนคร
- ๕. ร.ต.สวัสดิ์ วาดวิสัย   ๔๔๗ ค เชียงสะพานวัดราชบพิธ (ศิลปาคาร) อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร
- ๖. ด.ช.เชื้อม   วัดพระเชตุพน น. ๒๓
- ๗. นายบุญเยี่ยม ขอบธรรม   ๕๐๙-๕๑๑ ถนนตะนาว เยื้องสะพานวรารณ อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร
- ๘. นายประเสริฐ ศิลปทอง   (ไม่ปรากฏที่อยู่ในเอกสาร)
- ๙. นายรง ทศนาญชลี   ๗๘๖-๘ ถนนสี่พระยา บางรักพระนคร
- ๑๐. โรงเรียนเพาะช่าง   ๓. ดรีเพ็ชร
- ๑๑. นายนารถ โพธิประสาท (ไม่ปรากฏที่อยู่ในเอกสาร)

ผลงานส่งเข้าประกวดของนายรง ทศนาญชลี

นอกจากภาพประเภทที่ลงสีกันอย่างสวยงามแล้ว ผู้วาดภาพบางรายได้เขียนจดหมายอธิบายรายละเอียดของภาพแนบมาด้วย อาทิ.

วัดพระเชตุพน น. ๒๓

วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๗

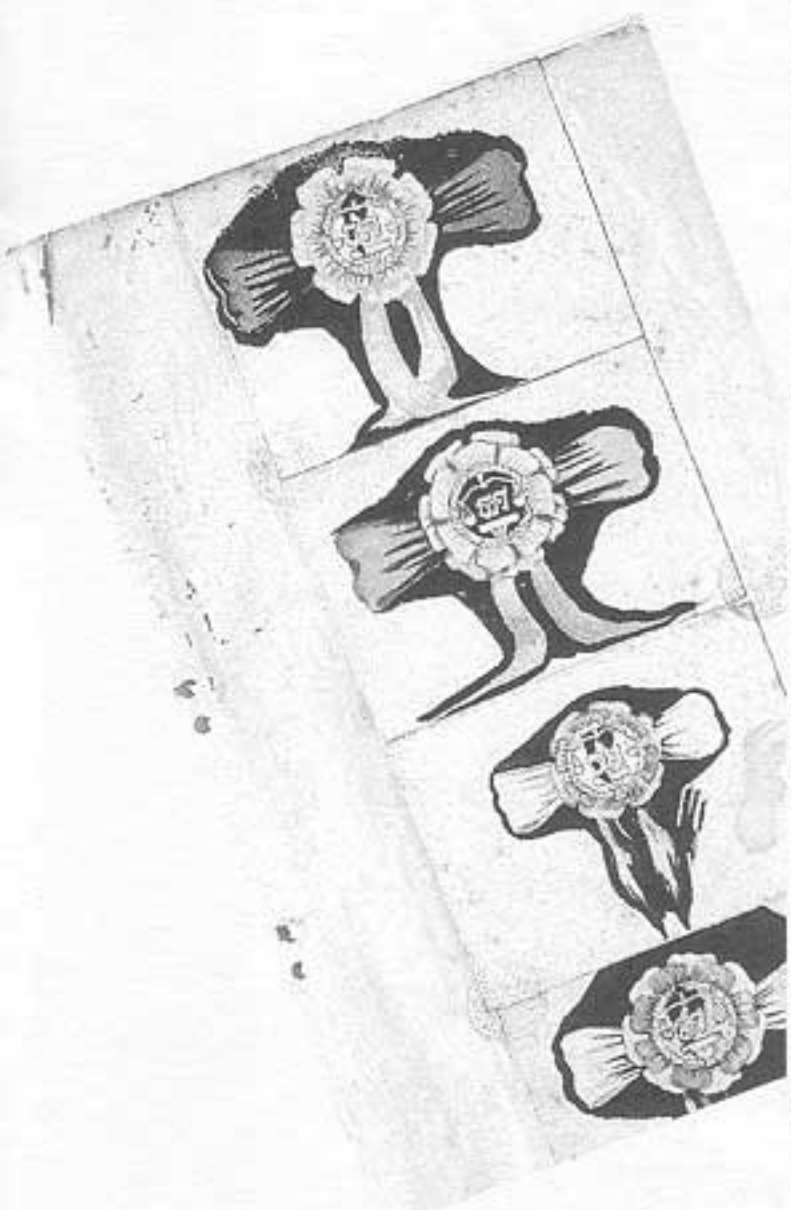
ขอกรรมการ ชำนาญภาพนี้ พิจารณาด้วยภาพเหล่านี้เป็นภาพติดเสื้อเบเซอ์

ความหมายของภาพนี้มีดังนี้ :-

๑. อักษรย่อ ธ.ศ. หมายถึงธรรมศาสตร์
๒. สีดำๆ ซึ่งอยู่ติดกับอักษรย่อหมายถึงภูมิศาสตร์ หรือภูมิประเทศของประเทศสยาม
๓. คันข้งหมายถึงความซื่อตรง สัจจ. สุจริต.
๔. รัฐธรรมนูญคือมิ่งขวัญของชาวไทยอยู่ข้างล่างอักษรย่อ
๕. ขอบที่ทำเป็นรวงข้าว หมายถึง เข้าซึ่งเป็นสินค้าสำคัญของชาติไทย (๕ ข่อนี้การทำเป็นโลหะลมยา)
๖. โบแดงหมายถึงชาติ โบสีเหลืองหมายถึงศาสนา (โบขาวก็ได้โบสีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ (ข้อ ๖ นี้ ควรทำด้วยม่วงหรือแพรหนาๆ เพื่อให้ดาวร ส่วนโบสีเขียวโบไม้ที่ห้อยไม่จำเป็น ทำไว้เพื่อความสวยงามเท่านั้น) ตราข้างในนั้นให้ทำเป็นห่วงเจาะโบอย่างหมวกลูกเสือ

ด.ช.เชื้อม

จดหมายอธิบายรายละเอียดภาพและผลงานของ ด.ช.เชื้อม

วัดพระเชตุพน น. ๒๓
 วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๗
 ขอกรรมการ ชำนาญภาพนี้ พิจารณาด้วย
 ๖ ภาพเหล่านี้เป็นภาพ ติดเสื้อเบเซอ์
 ตามความหมายของภาพนี้มีดังนี้ :-
 ๑. อักษรย่อ ธ.ศ. หมายถึงธรรมศาสตร์
 ๒. สีดำๆ ซึ่งอยู่ติดกับอักษรย่อหมายถึง
 ภูมิศาสตร์ หรือภูมิประเทศของประเทศสยาม
 ๓. คันข้ง หมายถึงความซื่อตรง สัจจ. สุจริต
 ๔. รัฐธรรมนูญคือมิ่งขวัญของชาวไทยอยู่
 ข้างล่างอักษรย่อ
 ๕. ขอบที่ทำเป็นรวงข้าว หมายถึง เข้าซึ่งเป็น
 สินค้าสำคัญของชาติไทย (๕ ข่อนี้การทำเป็น
 โลหะลมยา)
 ๖. โบแดงหมายถึงชาติ โบสีเหลืองหมายถึง
 ศาสนา (โบขาวก็ได้โบสีน้ำเงินหมายถึงพระ
 มหากษัตริย์ (ข้อ ๖ นี้ ควรทำด้วยม่วงหรือ
 แพร่หนาๆ เพื่อให้ดาวร ส่วนโบสีเขียวโบไม้ที่
 ห้อยไม่จำเป็น ทำไว้เพื่อความสวยงามเท่านั้น)
 ตราข้างในนั้นให้ทำเป็นห่วงเจาะโบอย่าง
 หมวกลูกเสือ

ด.ช.เชื้อม

เรียนอธิการบดี มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์
 และ การเมือง
 กรุงเทพฯ
 วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๗
 ขอกรรมการ ชำนาญภาพนี้ พิจารณาด้วยภาพเหล่านี้เป็นภาพติดเสื้อเบเซอ์
 ตามความหมายของภาพนี้มีดังนี้ :-
 ๑. อักษรย่อ ธ.ศ. หมายถึงธรรมศาสตร์
 ๒. สีดำๆ ซึ่งอยู่ติดกับอักษรย่อหมายถึงภูมิศาสตร์ หรือภูมิประเทศของประเทศสยาม
 ๓. คันข้งหมายถึงความซื่อตรง สัจจ. สุจริต.
 ๔. รัฐธรรมนูญคือมิ่งขวัญของชาวไทยอยู่ข้างล่างอักษรย่อ
 ๕. ขอบที่ทำเป็นรวงข้าว หมายถึง เข้าซึ่งเป็นสินค้าสำคัญของชาติไทย (๕ ข่อนี้การทำเป็นโลหะลมยา)
 ๖. โบแดงหมายถึงชาติ โบสีเหลืองหมายถึงศาสนา (โบขาวก็ได้โบสีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ (ข้อ ๖ นี้ ควรทำด้วยม่วงหรือแพรหนาๆ เพื่อให้ดาวร ส่วนโบสีเขียวโบไม้ที่ห้อยไม่จำเป็น ทำไว้เพื่อความสวยงามเท่านั้น) ตราข้างในนั้นให้ทำเป็นห่วงเจาะโบอย่างหมวกลูกเสือ

ด.ช.เชื้อม

ผลงานที่ส่งเข้าประกวดและจดหมายสอบถามความคืบหน้าจาก ร.ต.สวัสดิ์

ส่วน ร.ต.สวัสดิ์ หลังจากได้เฝ้าคอยผลการตัดสินมาเป็นเวลา ๑ เดือนเศษ ได้เขียนจดหมายลงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๙๗ มาสอบถามว่า

เรียนเลขาธิการธรรมศาสตร์และการเมืองด้วยเคารพ

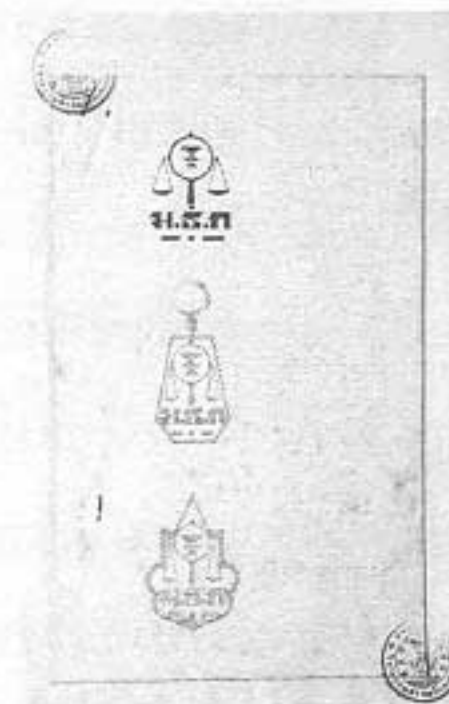
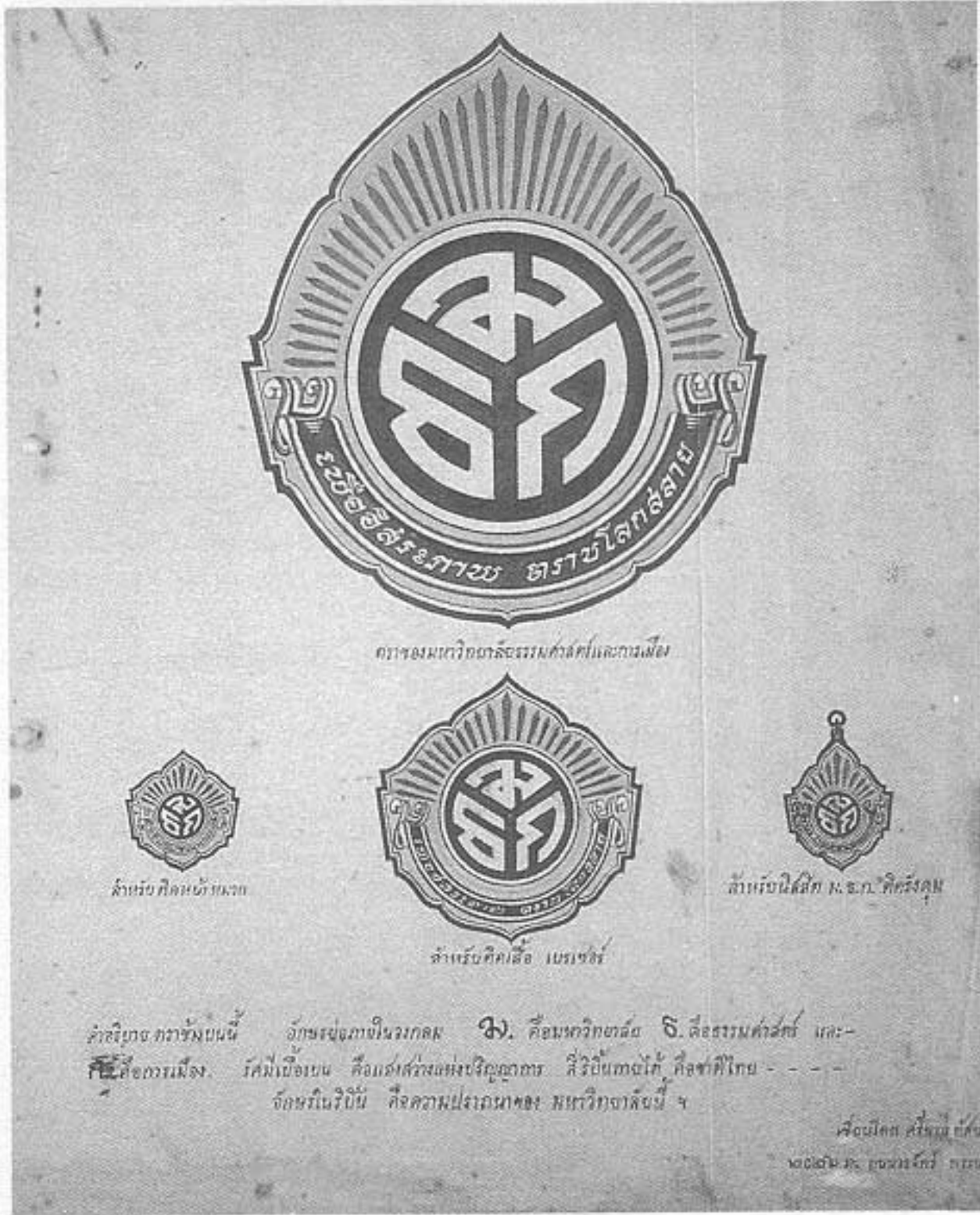
นับแต่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ประกาศ "ประกวดเขียนภาพเครื่องหมายของมหาวิทยาลัย" รวมเวลาเกือบสองเดือน ข้าพเจ้าคอยเฝ้าดูว่าประกาศตัดสินทุกๆ ฉบับหนังสือพิมพ์ ก็มีได้ปรากฏว่ากรรมการได้ตรวจตัดสินประการใด ผู้ทำงานแล้วยอมหวังผลในการออกสมองแรงเพื่อทราบผลการกระทำข้าพเจ้าผู้หนึ่งที่เข้าประกวดเลขที่ ๗ ในบัญชีเมื่อเวลาเกือบสุดสิ้นในอีก ๒ ชั่วโมง ได้พยายามถามพนักงานหลายครั้งก็มีได้รับผลแต่อย่างใด

ในที่สุดจึงขอเรียนรบกวนมายังท่านเพื่อได้กรุณาแจ้งข่าวการประกวดเขียนภาพนี้ด้วยทางใดๆ ที่สะดวก เป็นที่หมดหวังแก่นักเขียนด้วยต่อไปจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอได้รับความเคารพอย่างสูง

ร.ต.สวัสดิ์ วาดวิสัย

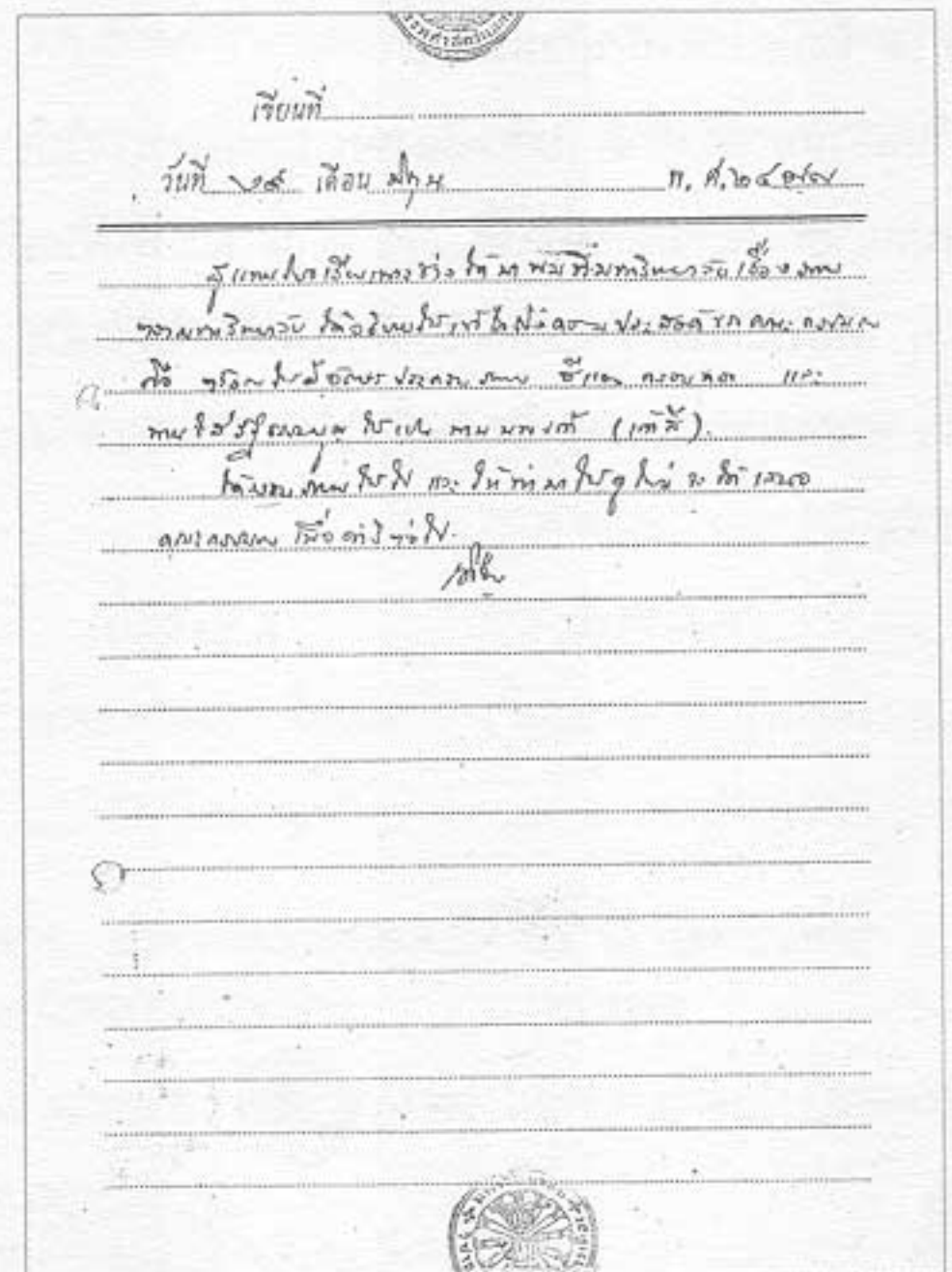
คณะกรรมการได้พิจารณางานที่ส่งเข้าประกวดและตัดสินให้ "ภาพของโรงเรียนเพาะช่างสมควรได้รางวัล" ดังปรากฏในจดหมาย ลงวันที่ ๒ สิงหาคม ที่ตอบ ร.ต.สวัสดิ์ และอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเพาะช่าง ความว่า

"โลโก้" ของมหาวิทยาลัยแบบต่างๆ ที่ผู้สนใจร่วมส่งเข้าประกวด

อนึ่งตามที่มหาวิทยาลัยได้ประกาศประกวดภาพ เครื่องหมายมหาวิทยาลัยนั้น ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะแจ้งให้ทราบว่า บัดนี้ คณะกรรมการมหาวิทยาลัยได้ประชุมปรึกษาลงมติว่า เครื่องหมายต่างๆ ที่ท่านได้ส่งไปเยี่ยมกว่าของผู้อื่น เป็นอันว่าโรงเรียนเพาะช่างได้รับรางวัลจากมหาวิทยาลัยในการประกวดครั้งนี้เป็นจำนวนเงินห้าสิบบาท ฉะนั้นขอท่านได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปรับเงินรางวัลยังแผนกบัญชีมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองด้วย

เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งว่าภาพวาดเครื่องหมายมหาวิทยาลัยที่โรงเรียนเพาะช่างส่งเข้าประกวดไม่ปรากฏหลักฐานอยู่ในแฟ้ม แต่ภาพวาดของผู้ส่งเข้าประกวดท่านอื่นๆ ทั้งสิบรายยังคงถูกรักษาไว้ในสภาพสมบูรณ์ และมีอยู่ครบถ้วน

บันทึกของ ดร.เดือน บุญนาค ให้แนวทางการออกแบบ แก่โรงเรียนเพาะช่างว่า "ต้องการให้มีอักษรข้อความ ธรรมศาสตร์สีแดง กรอบทอง และพานใส่รัฐธรรมนูญ ให้เป็นพานเทพเก้า (เก้าสี)"

เมื่อพลิกมาจนถึงเอกสารแผ่นสุดท้ายในแฟ้มที่ ๔ การตามแกะรอย "โลโก้" มหาวิทยาลัยของผู้เขียนก็เป็นอันยุติ เมื่อได้พบหลักฐานที่ระบุลักษณะ รูปพรรณสัณฐานของเครื่องหมายมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน ในหนังสือลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ จากเลขาธิการมหาวิทยาลัยถึงรัฐมนตรีกระทรวงธรรมการ ดังนี้

ด่วนมาก
ที่ ๒๓๓๒/๒๕๘๒

มหาวิทยาลัย
วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๘๒

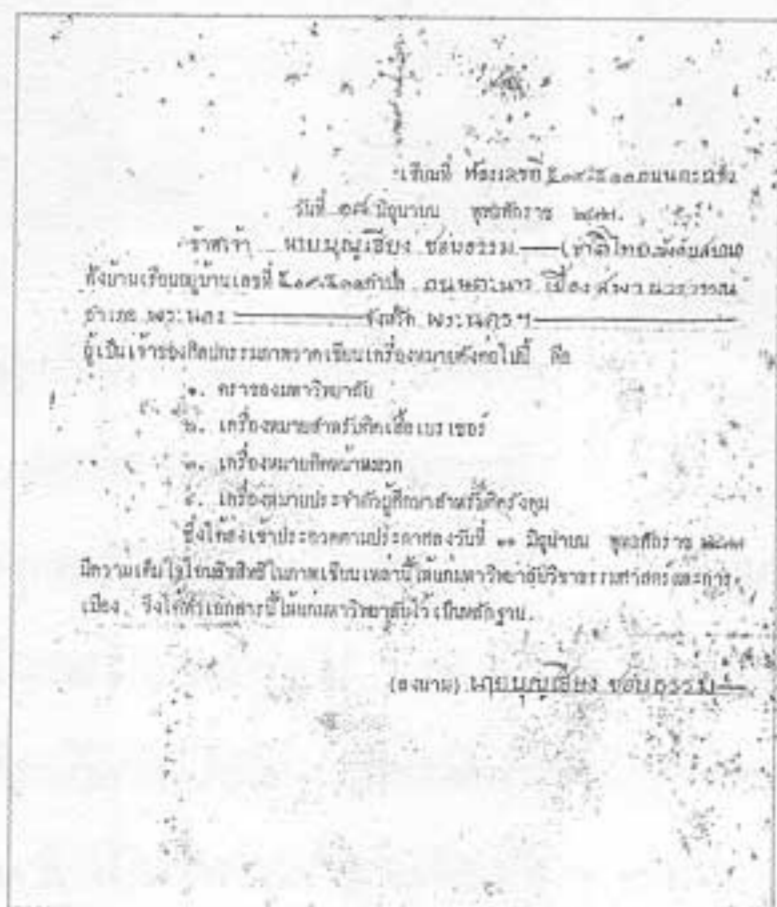
เรื่อง เครื่องหมายราชการ
จาก เลขาธิการมหาวิทยาลัย
ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

หนังสือของท่านที่ ๓๖๗๕๕/๒๕๘๒ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ ถึง
ผู้ประสานงานมหาวิทยาลัย ขอทราบว่าทางมหาวิทยาลัยประสงค์
จะกำหนดเครื่องหมายขึ้นไว้ในราชการหรือไม่ นั้น มีปัญหาผู้ประสาน
งานมหาวิทยาลัยให้เรียนมาว่า ทางมหาวิทยาลัยมีความประสงค์จะ
กำหนดเครื่องหมายขึ้นไว้ในราชการเป็นภาพที่มีลักษณะดังนี้คือ "มี
ลักษณะเป็นรูปเสมาธรรมจักรสีเหลืองตัดเส้นด้วยสีแดง มีพาน
รัฐธรรมนูญสีแดงสลักเหลืองอยู่กลาง ที่ขอบเสมาธรรมจักรมีอักษรสี
แดงจารึกว่า "มหาวิทยาลัย" อยู่ตอนบน กับ "วิชาธรรมศาสตร์และ
การเมือง" อยู่ตอนล่าง และระหว่างคำว่า "มหาวิทยาลัย" กับ
"วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง" มีลายกนกสีแดงขึ้นอยู่" หากไม่
เป็นภาพสอดคล้องกล่าวแล้ว ลักษณะอื่นๆ เว้นแต่สีคงเป็นเช่นเดิม
คือส่วนที่เป็นสีเหลืองจะไม่ปรากฏ คงปรากฏแต่ส่วนที่เป็นสีแดง ซึ่ง
อาจจะเป็นสีหนึ่งสีใดที่ใช้ในการพิมพ์เป็นคราวๆ ไปก็ได้

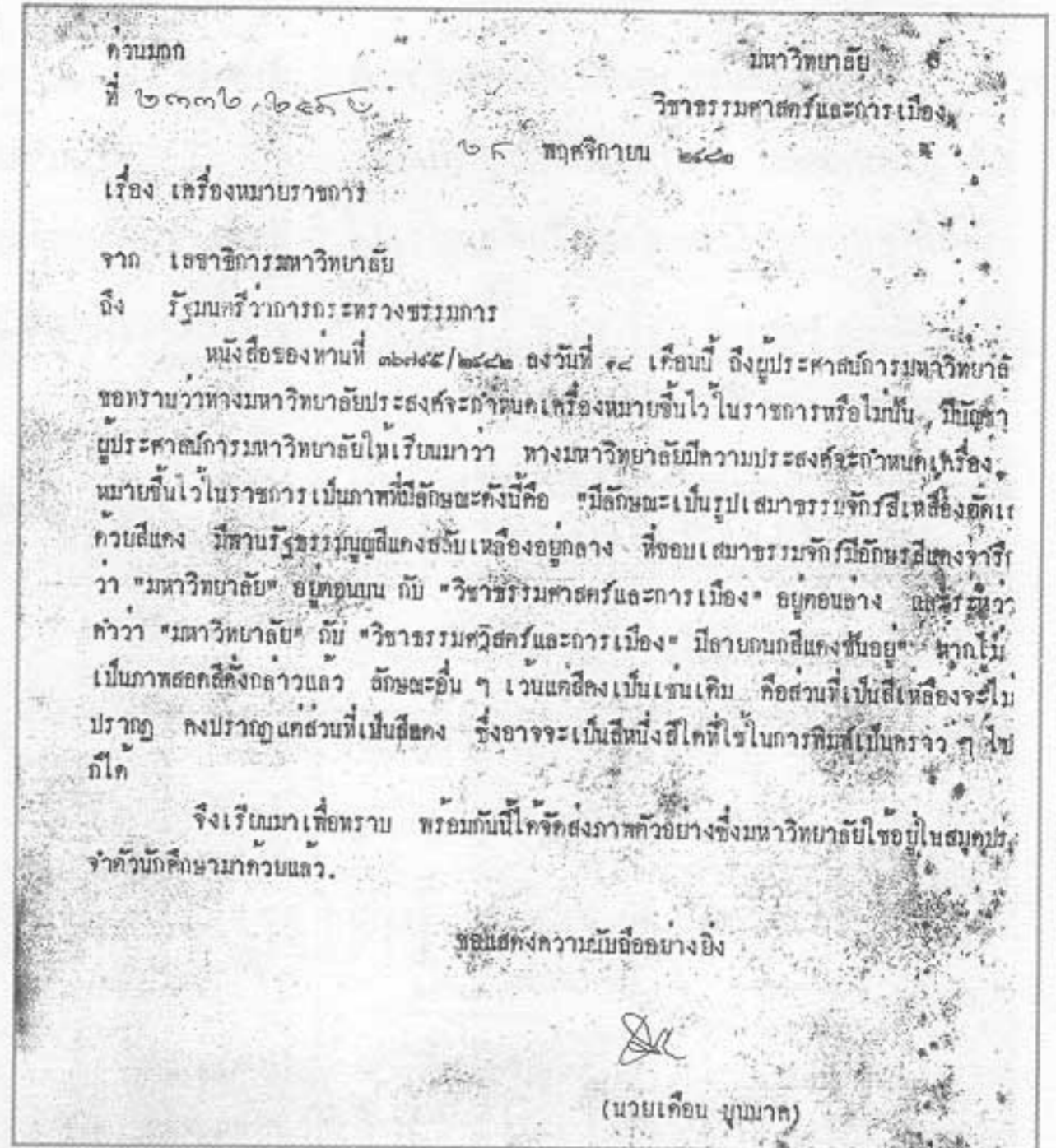
จึงเรียนมาเพื่อทราบ พร้อมกันนี้ได้จัดส่งภาพถ่ายอย่างซึ่ง
มหาวิทยาลัยใช้อยู่ในสมุดประจำตัวนักศึกษามาแล้ว

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

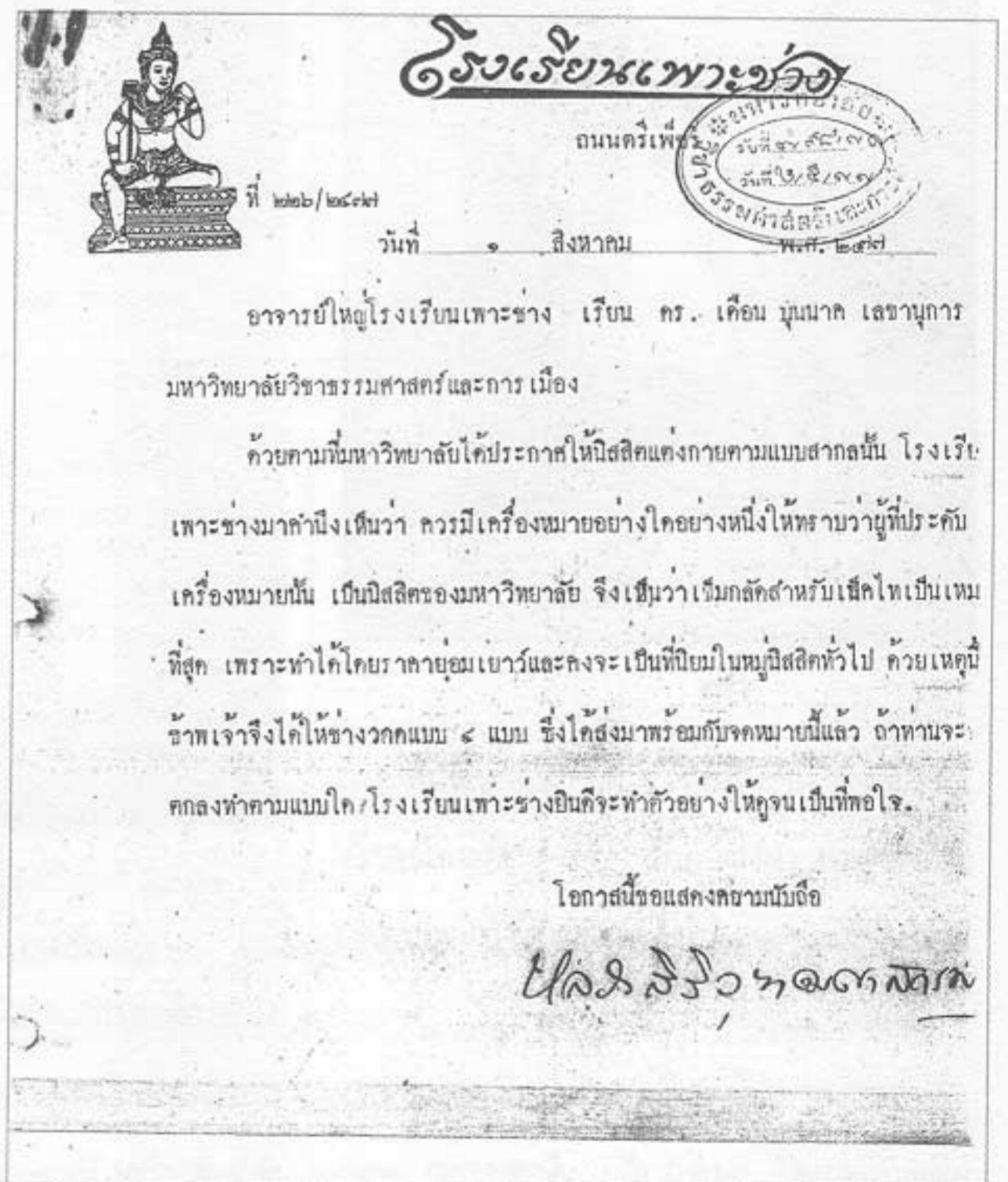
(นายเดือน บุญนาค)

ใบสมัครส่งผลงานเข้าประกวดของ
นายบุญเฮียง ขอบธรรม (ชาติไทย บังคับสยาม)

จดหมายจากมหาวิทยาลัยถึงกระทรวงธรรมการ
ระบุรูปพรรณสัณฐานเครื่องหมายมหาวิทยาลัย

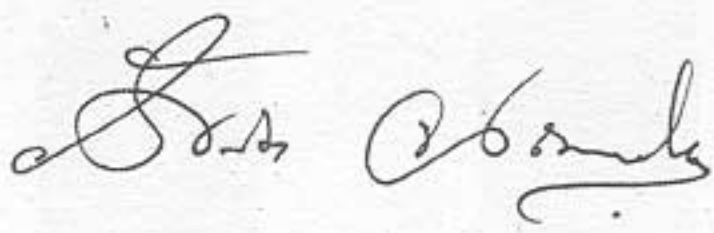

จดหมายติดต่อบetweenโรงเรียนเพาะช่าง
กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

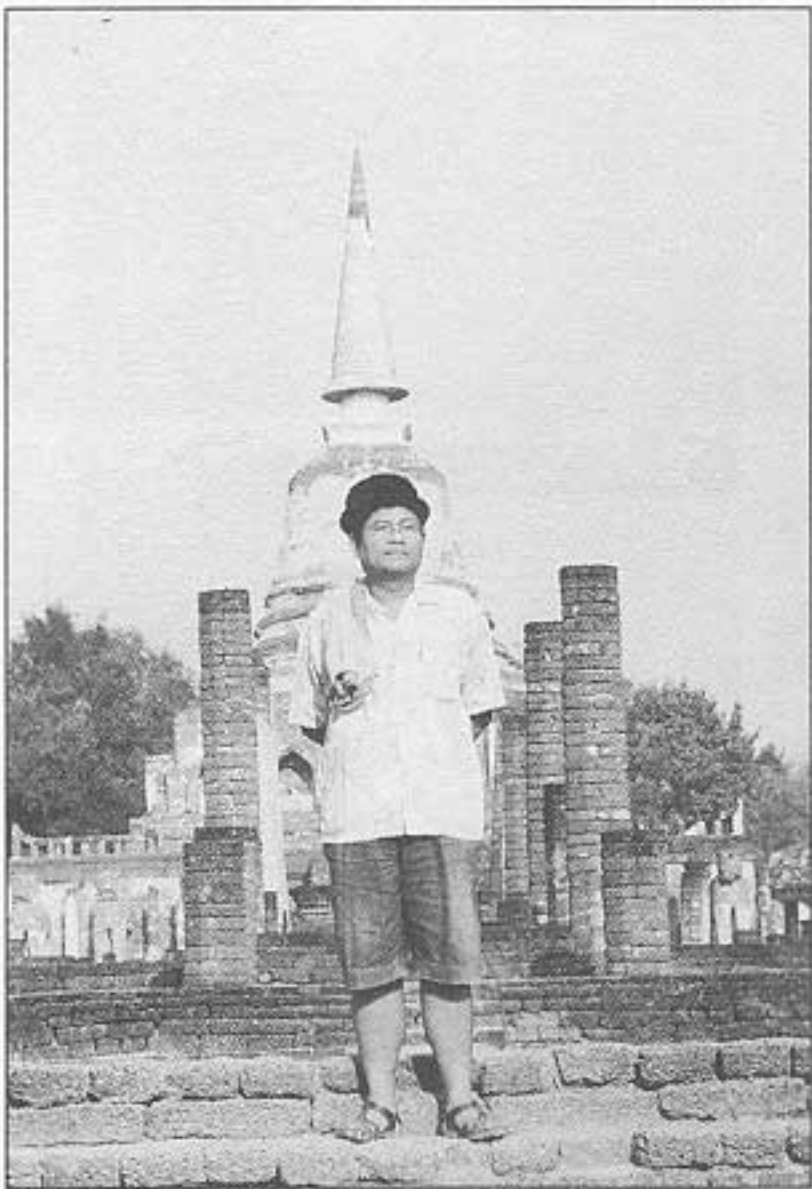
ลายเซ็นในประวัติศาสตร์

... เป็นลายเซ็นขนาดเล็ก เส้นสายดี ทอดลง (dwindles) จากทรงอักษรสู่เส้นและเชื่อมต่อบนอาร์เขตอ่านเป็นตัวอย่างได้ทำนองนี้

เป็นคนประณีต นุ่มนวล รู้จักกาลและสุขุม ด้านหนึ่งรอบรู้วิธีการอันแยบยลและคดเคี้ยว (deviousness) มีความสามารถและทักษะโน้มน้าวผู้อื่น ด้วยกลวิธีเรียบง่ายของตนอย่างเป็นพิเศษ ยากที่จะแฉวนหรือ

รังสิต จิตมานสิทธิ์

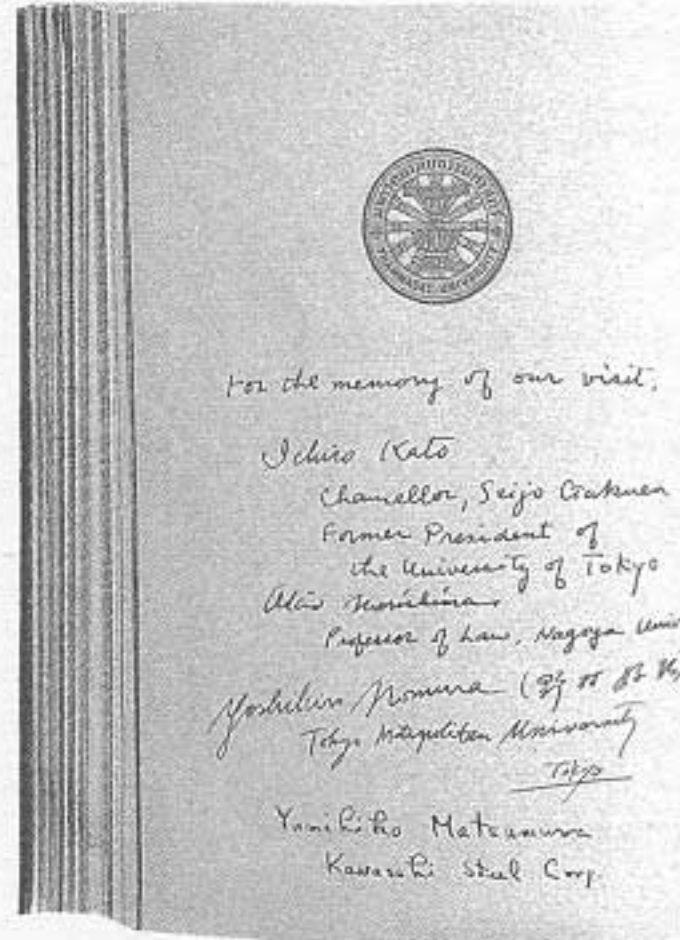

แปะ(pin) เอาไว้กับที่ เป็นตัวของตัวเองมากจริงใจ และฉลาดเฉลียว ลึกๆ ผิดหวังอะไรสำคัญสักอย่างและปรารถนาจะได้ออนสลักทิ้งแต่ยังทำไม่ได้

(อ่านลายเซ็นรังสิต จิตมานสิทธิ์ (ป่อง) อดีตนักดนตรี วงตันกล้า เจ้าพระยา และชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๕-๒๕๑๙ โดยสีมา สมานมิตร ในคอลัมน์ "อ่านลายมือ ลายสื่อ ลายเซ็น" มติชนสุด

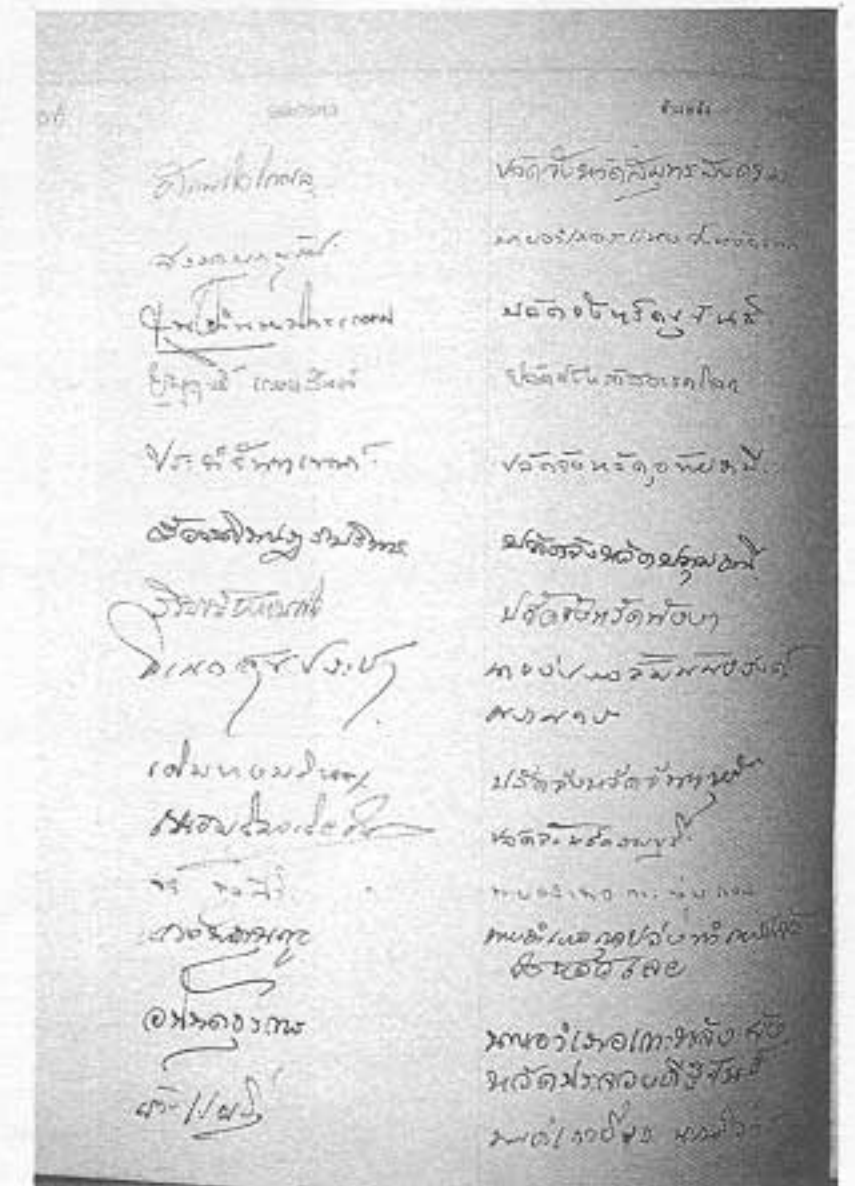
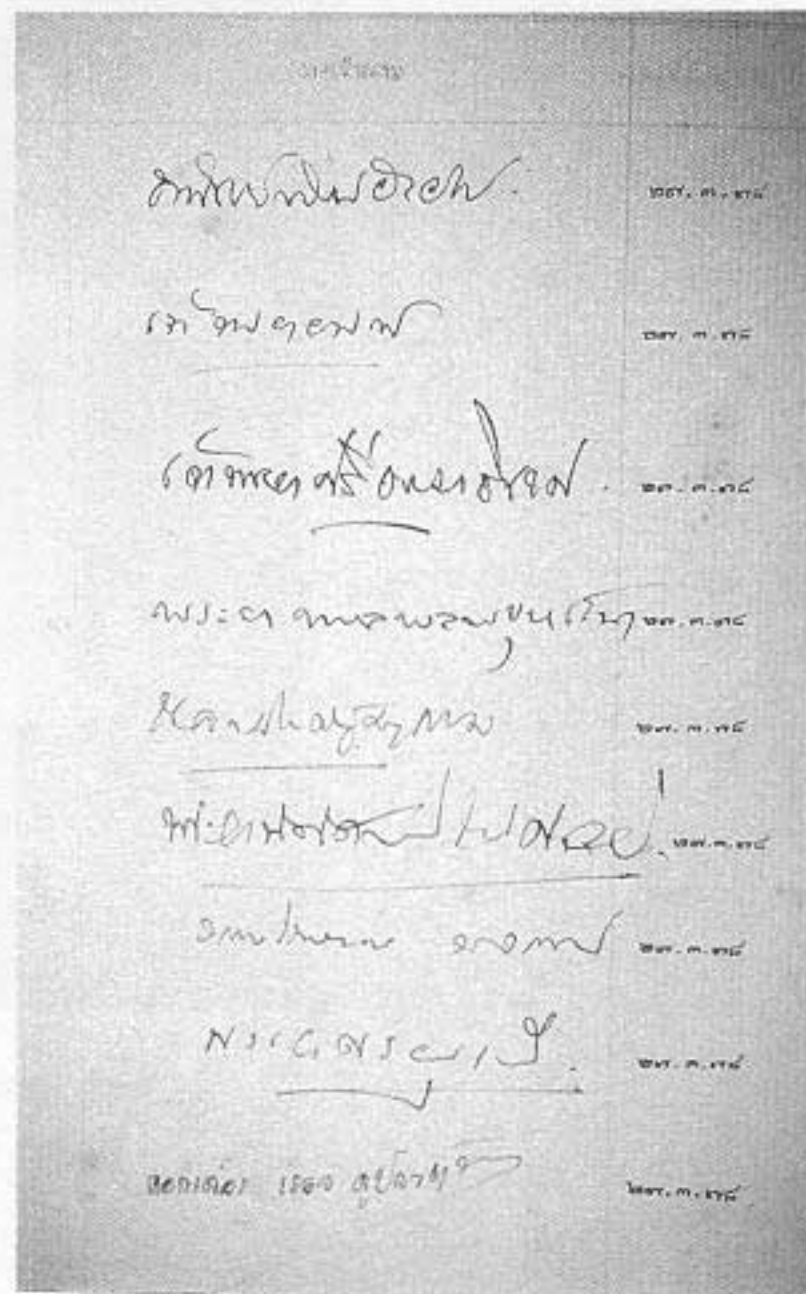
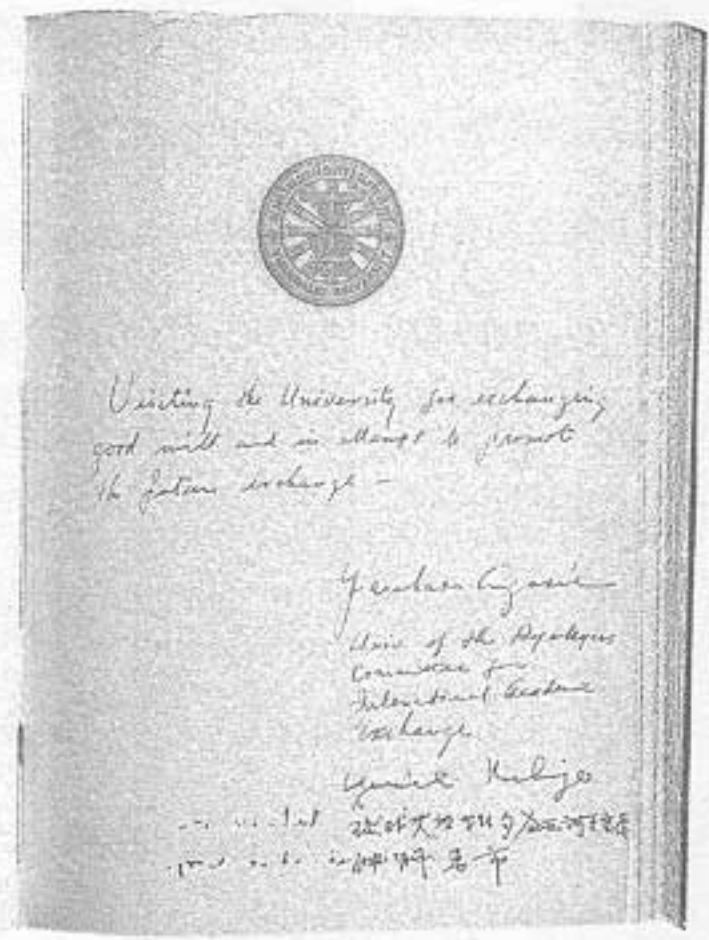
สัปดาห์ ๑๘ (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑), น.๘๑)

... สมุดเซ็นเยี่ยมของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ที่เก็บไว้ในหอจดหมายเหตุขณะนี้มีอยู่ ๒ เล่ม เล่มหนึ่ง

มหาวิทยาลัยอันมีความหมาย

แน่นอนเหลือเกินว่าสมบัติอันประมาณค่ามิได้ ในสมุดทั้งสองเล่มนี้ คือ "ลายเซ็น" นั่นเอง ศิษย์เก่า ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้น้อย

ปกทำด้วยกระดาษ สีเงิน มีลวดลาย วาววามในตัว กระดาษเนื้อในสีเขียวอ่อนพิมพ์หัวกระดาษเป็นตรามหาวิทยาลัย สีทอง ทุกหน้า ส่วนอีกเล่มหนึ่งนั้น...พิเศษนัก.. ปกทำด้วยเงินลงยา หนาหนัก แกะสลักเป็นรูปธรรมจักร ลงสีเหลืองแดง... สีประจำ

ศาสตราจารย์ อธิการบดี พูตานุพูต ผู้นำประเทศ ทั้งจากอุษาคเนย์และอัลดงคต... ซึ่งขณะนี้ บ้างก็ยังมีชีวิตอยู่ บ้างก็หาชีวิตไม่แล้ว... ได้ลงนามและพระนามของท่านไว้เป็นที่ระลึก เมื่อได้มาเยือนสถาบันอันทรงเกียรติแห่งนี้ในระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๕๓๖ ...คงไม่มีสมุดเซ็นเยี่ยมในประเทศไทยเล่มไหนอีกแล้ว ที่มีลายเซ็นของผู้สำเร็จ

ราชการแทนพระองค์ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และอดีตนายกรัฐมนตรี ฯลฯ เช่นไล่เรียงลดหลั่นกันมาตามลำดับ ...อาทิตยทิพยอาภา เจ้าพระยามราช เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ พระยาพหลพลพยุหเสนา หลวงประดิษฐมนูธรรม พระยานิติศาสตร์ไพศาล ฯลฯ และเมื่อถึงแคว้นเดือนปีที่กำกับอยู่ท้ายนาม "๒๗. ๓. ๗๘" ชวนให้เข้าใจว่าท่านผู้มีเกียรติเหล่านี้คงได้มาร่วมแสดงความยินดีเนื่องในงานวันครบรอบขวบปีแรก แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัย

เอ... แล้ววันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ เป็นวาระสำคัญอันใดเล่า? ขุนอำนวยการนิเทศ ปลัดจังหวัดชูพันธ์ บุญฤทธิ์ เกษมสันต์ ปลัดจังหวัดสรวงโลก สรรคบุรานุรักษ์ นายอำเภอระแหง จังหวัดตาก จึงได้มาลงนามไว้ในสมุดเล่มนี้ พร้อมกับปลัดจังหวัดและนายอำเภออื่นๆ ทั้งจากในพระนครและต่างจังหวัดอีกหลายสิบนาย

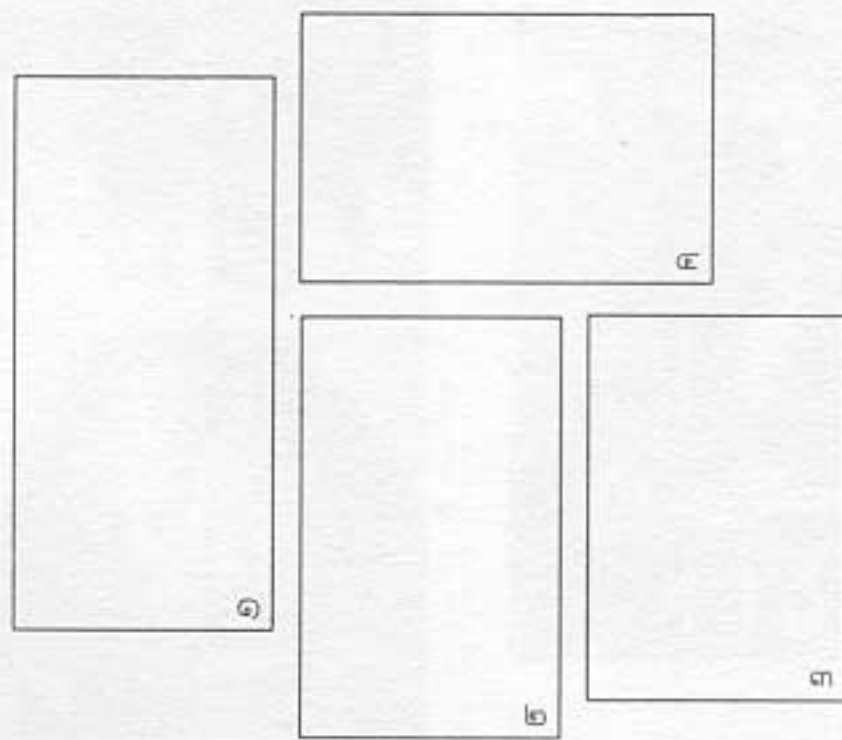
ใกล้ๆ กับลายเซ็นของนายอำเภอเป็นลายเซ็นของ "ฝรั่ง" สองท่าน เพียงแค่นี้จึงพลิกดูว่านอกจากภาษาอังกฤษแล้วมีลายเซ็นภาษาต่างประเทศอื่นๆ อีกกี่ภาษา... เวลาที่จะผ่านไปโดยไม่รู้ตัวทีเดียว

เป็นเรื่องน่าสนุกไม่น้อยเลยหากคิดจะ 'อ่าน' ประวัติศาสตร์สังคมไทย และประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยผ่านลายเซ็นในสมุดทั้งสอง แต่หากจะอ่านกัน 'ลึกลึก' ไปกว่านั้นท่านองว่า

"ลายเซ็นขนาดเล็ก เส้นสายดี ทอดลง (dwindles)... หมายความว่า เป็นคนประณีต นุ่มนวล รู้จักกาลละและสุชุม...เป็นตัวของตัวเองมาก จริงใจและฉลาดเฉลียว..."

เห็นที่จะต้องไปเชิญ คุณสีมา สมานมิตร มาอ่านลายเซ็นในประวัติศาสตร์ที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์กันสักวัน

“คงไม่มีสมุดเซ็นเยี่ยมในประเทศไทย เล่มไหนอีกแล้ว ที่มีลายเซ็นของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และอดีตนายกรัฐมนตรี ฯลฯ เช่นไล่เรียงลดหลั่นกันมาตามลำดับ”

บรรยายภาพ

- ๑ ลายเซ็นของรังสิต จงฉานสิทโร (ป๋อง) อดีตนักดนตรีวงต้นกล้า เจ้าพระยา และขุนมนุนมนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๕ - ๒๕๑๗
- ๒ ลายเซ็นพระองค์เจ้าอาทิตยทิพยอาภา เจ้าพระยามราช เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ พระยาพหลพลพยุหเสนา หลวงประดิษฐมนูธรรม พระยานิติศาสตร์ไพศาล ฯลฯ ไล่เรียงลงมาตามลำดับ ในวันครบรอบ ๑ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัย
- ๓ ลายเซ็นของเหล่านายอำเภอ และปลัดจังหวัดต่างๆ
- ๔. ตราธรรมจักรบนหัวกระดาษในสมุดเซ็นเยี่ยม พิมพ์เป็นตัวนูนสีแดงบนพื้นเหลือง ซึ่งภาษาช่างพิมพ์ เรียกว่า "ปิ้งนูน" เพราะต้องนำไป "ปิ้ง" ไฟจนตัวอักษรลอยนูนเด่นขึ้นมา

V. E. Marcos
Malacanang Palace
Manila, Philippines

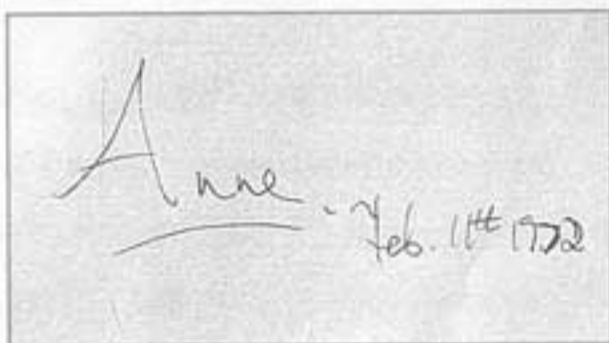
Enilda Amulog Man
Philippines

จดหมายจาก นายเฟร์ดินันด์ อี. มาร์กอส ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์และภริยา
 มายังนางเอนิลดา อามุลอก มาน ภริยานักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๑

ลายเซ็น ฯพณฯ เฟร์ดินันด์ อี. มาร์กอส
 ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์และภริยา
 ในโอกาสมาเยี่ยมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 และรับพระราชทานปริญญา
 นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
 เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๑

ลายพระหัตถ์สมเด็จพระบรมราชินีนาถจุเลียน่า
 แห่งประเทศเนเธอร์แลนด์

ลายพระหัตถ์เจ้าฟ้าหญิงแอนน์ พระราชธิดา
 ในสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ แห่ง
 ประเทศอังกฤษในโอกาสเสด็จเยือนประเทศไทย
 ระหว่างวันที่ ๙-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ทรง
 เสด็จเยี่ยมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ
 ร่วมเสวยพระกระยาหารกลางวันกับนักศึกษา
 ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ณ หอประชุม
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

A. Cihauk

พระปรมาริถัย สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เสด็จเยี่ยม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗

สมเด็จพระเจ้ากรุงกัมพูชา เสด็จเยี่ยมมหาวิทยาลัย
เมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗

สมเด็จพระจักรพรรดิไฮเล เซเลซี
แห่งเอธิโอเปียทรงลงพระนามในสมุดเยี่ยม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : พิธีพระราชทาน
ปริญญาบัตรคุณกัญจน์กิตติศักดิ์
แด่สมเด็จพระจักรพรรดิไฮเล เซเลซี
แห่งประเทศไทย
๑๗ เมษายน ๒๕๑๑

*Ngulunsidien
President of the
Republic of Vietnam*

ลายเซ็นประธานาธิบดี โง ดินห์ เดียม
แห่งประเทศไทย

ลายเซ็นนายกรัฐมนตรีหญิง โกลด้า เมียร์
แห่งประเทศอิสราเอล

Helda Mer

๑๖/๑๗ ๑๓/๑๕

: “อดีต” ที่ไม่เป็น “ประวัติศาสตร์”

ถึงน้องๆ ทุกคน

ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่

คิดถึงน้องๆทุกคน

แต่จากสภาพที่ประสบอยู่ ทำให้ไม่สามารถไปพบและพูดคุยด้วยได้

น้องๆทุกคน

เราไม่ได้พบและรู้จักกันในวงเหล้า

เราไม่ได้พบและรู้จักกันบนโต๊ะการพนัน

เราไม่ได้พบและรู้จักกันเพราะอามิสสินจ้าง

เราไม่ได้พบและรู้จักกันเพราะสิ่งยั่วยวนกวนราคะล่อใจ

แต่เราพบและรู้จักกัน

เพราะความรักและยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม

ด้วยเหตุนี้กระมังทำให้ความรู้สึกทั้งหมดประทับใจ ยากแก่การลืมเลือน

สำหรับปีใหม่นี้

จากสภาพที่ที่ประสบอยู่คงจะไม่มีอะไรเป็นของขวัญสำหรับน้องๆ

นอกจากจะให้ความมั่นใจที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามตลอดไป

๒๕ ธ.ค. ๒๕๑๙

แดนพิเศษ บางขวาง

แบบต่างๆกัน อาจจะทำให้
เกิดอาการเวียนหัว จับต้นชน
ปลายไม่ถูกบ้าง นักเดินทางที่
ด้อยมต้องมีแผนที่เพื่อเผชิญ
กับภูมิประเทศที่ไม่คุ้นเคย
การเดินทางเพื่อค้นหากรรมสมบัติ
จากอดีตในหอจดหมายเหตุ
มธ.ก็ต้องการแผนที่เช่นเดียวกัน
แผนที่ดังกล่าวอยู่ในแฟ้มสีฟ้า
ที่เรียกว่าคู่มือช่วยค้น

ในคู่มือช่วยค้น จะบอก
ว่าหอจดหมายเหตุแห่งนี้มี
อะไรบ้าง ทั้งหนังสือ เอกสาร
ภาพถ่าย วิดีโอ ฯลฯ แต่เมื่อ
กวาดสายตาไปทั่วแล้ว ความ
สนใจของผมก็มาสะดุดหยุด

เอกสารเย็บเล่ม) เกือบทั้งหมด
พิมพ์ขึ้นในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๖-
๒๕๒๖ ยุคสมัยแห่งความ
ผันผวนในสังคมไทย และเมื่อ
อ่านดูรายชื่อหนังสือทั้งหมด
แล้ว ก็พบว่าชื่อแฟ้มค่อนข้าง
จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดไป
มากทีเดียว เนื่องจากหนังสือทั้ง
๓๑๖ รายการ มีชื่อหนังสือที่
จัดทำขึ้นโดยพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย (พคท.) เสีย
ทั้งหมด แต่มีทั้งที่ทำโดยนัก
ศึกษา อาจารย์ สถาบันวิชาการ
สำนักพิมพ์เอกชน และมูลนิธิ
ต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์และ
นักประวัติศาสตร์ไทย ที่

ข้อความข้างต้นคัดมา
จากจดหมายของสุธรรม แสง-
ประทุม หนึ่งในผู้ต้องหาคดี
ประวัติศาสตร์ ๖ ตุลา จดหมาย
ที่ไม่เคยเปิดเผยฉบับนี้ อยู่ใน
แฟ้มกระดาษที่บรรจุอยู่ใน
กล่องเอกสารสีน้ำเงิน วาง
เรียงรายกันอยู่จำนวนมากบน
ชั้น ในห้องเก็บเอกสารของ
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
จดหมายฉบับนี้เป็นเพียงเศษ
เสี้ยวเล็กๆอันหนึ่งที่หลงเหลือ
มาจากอดีต อดีตที่ยังไม่เป็น
ประวัติศาสตร์ อดีตที่ยังรอ
การค้นหาทั้งจากคนร่วมสมัย
และคนรุ่นหลัง

โปสเตอร์เรียกร้องให้ปล่อยนักโทษคดี ๖ ตุลา ที่ถูกนำตัวขึ้นศาลพิจารณาคดีอย่างไม่เป็นธรรม

ตามล่าหาอดีตที่
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
เมื่อแรกเดินเข้าไปใน
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
เอกสารจำนวนมากมายในรูปแบบ

อยู่ที่แฟ้ม “รายชื่อหนังสือพคท.”
และ “เอกสารชุด พคท.”
แฟ้ม “รายชื่อหนังสือ
พคท.” ระบุชื่อหนังสือ ๓๑๖
รายการ (อันที่จริงส่วนหนึ่งเป็น

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ
สวัสดีศิริ เป็นบรรณาธิการ
รัฐศาสตร์ ๑๔ : ฉบับปฏิวัติ
และประชาธิปไตย ศาสนากับ
สังคมเอเชีย ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ในจำนวนหนังสือทั้ง ๓๑๖ รายการนี้ย่อมมีหนังสือที่จัดทำโดย พคท. หรือที่ พคท.เข้าไปเกี่ยวข้องกับทางใดทางหนึ่งปะปนอยู่กับหนังสืออื่นๆ และถ้าเราถือเอาหนังสือเหล่านี้เป็นประวัติศาสตร์ความเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาช่วงสำคัญในสังคมไทย หน้าทีของผู้อ่านก็คือต้องทำตัวเป็นนักประวัติศาสตร์โดยจัดการกับหลักฐานชั้นแรกเสียก่อน คือหาว่าใครเป็นผู้แต่งและผู้ผลิตหนังสือเหล่านี้

ภารกิจดังกล่าวไม่ใช่เรื่อง

จัดทำย่อมไม่สามารถระบุชื่อ พคท. โดยตรงได้ เรื่องนี้คงจะต้องอาศัยการสอบถามเป็นการส่วนตัวจากผู้ที่เคยเกี่ยวข้องกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ยินดีจะเปิดเผยข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างมากในแง่ที่จะทำให้เห็นภาพความเคลื่อนไหวของการเผยแพร่โฆษณาทางความคิด ความเชื่อของ พคท. สู่สังคมวงกว้าง ในขณะที่เรายังไม่ทราบถึงเบื้องหลังหนังสือเหล่านี้ได้

ด้วยการปะทะขัดแย้งมากที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่หลัง “ปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕” ในแง่ประวัติศาสตร์สิ่งพิมพ์ คงไม่มีช่วงใดที่วงการหนังสือและสิ่งพิมพ์จะคึกคักเท่าทศวรรษดังกล่าว

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งและอาจจะสำคัญที่สุดที่เกือบจะลืมบอกไปก็คือ หนังสือเหล่านี้หลายต่อหลายเล่ม จะหาอ่านไม่เจอในท้องสมุดหาซื้อไม่มีในร้านหนังสือ หายืมจากเพื่อนฝูงครูบาอาจารย์ก็

หน้าตาของ “หนังสือเล่มละบาท” ที่ผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก ก่อนเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ ขณะนี้ Library of Congress แห่งสหรัฐอเมริกาแจ้งความจำนงมาว่า “ขอซื้อทุกเล่ม หากหोजดหมายเหตุมีซ้ำ”

ขุลาสารใต้ดินที่มีการผลิตออกมาอย่างมากมายทั้งในป่าและในเมือง หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๙

ตัวอย่างเอกสารที่ผลิตขึ้นโดย พคท. ซึ่งมีให้อ่านเป็นจำนวนมาก ในหोजดหมายเหตุ มธ.

ง่ายแต่อย่างใด เพราะหนังสือหลายเล่มมิได้ระบุชื่อผู้แต่งไว้หรือระบุก็เป็นเพียงนามปากกาในส่วนของผู้จัดทำ ผู้อ่านก็ต้องมีความระมัดระวังที่จะไม่เชื่อไปตามที่ระบุไว้ในหนังสืออย่างง่าย ๆ เพราะ พคท. เป็นองค์กรผิดกฎหมาย หนังสือต่างๆที่ พคท. มีส่วนในการ

ทั้งหมด แต่เราก็ยังสามารถอ่านมันอย่างมีประโยชน์ได้ เพราะท้ายที่สุดแล้วหนังสือดังกล่าวก็เป็นหลักฐานวัตถุที่จับต้องได้ เป็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองวัฒนธรรมซึ่งแสดงออกผ่านตัวอักษร ในบริบทของสังคมการเมืองไทยที่ผันผวน ตื่นเต้น และเต็มไปด้วย

โดยเฉพาะหนังสือที่มีเนื้อหาทางการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจสังคม และที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ยอดพิมพ์ของบางเล่มสูงกว่าที่พิมพ์กันในปัจจุบันมาก สภาพดังกล่าวคงไม่เกิดขึ้นอีกง่าย ๆ ในวงการสิ่งพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นยอดพิมพ์ที่สูงและเนื้อหาที่เข้มข้น

ไม่ได้เสียด้วย

“บ้านเมืองหลังลงแดง” ในหोजดหมายเหตุธรรมศาสตร์ อีกแฟ้มหนึ่งคือ แฟ้ม “เอกสารชุด พคท.” ระบุรายชื่อเอกสารที่จัดเก็บเป็นจำนวนมาก โดยแบ่งเป็นหมวดใหญ่ๆ ๕ หมวด คือ

หมวด A : พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ๑.๑๘๐ แฟ้ม

* หอยืมจากชื่อบทความของเบนดิก แอนเดอร์สัน เรื่อง “Withdrawal Symptoms: social and Cultural Aspects of the October 6 Coup” แปลเป็นไทยว่า “บ้านเมืองของเราลงแดง : แนวทางสังคมและวัฒนธรรมของรัฐประหาร ๖ ตุลาคม” ตีพิมพ์ใน จาก 14 ถึง ๖ ตุลา ราชวิถี เกษตรศิริ (บก.) (มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๓๑)

การ์ตูนประวัติใน 'ตะวันแดง'
จากเขตกงาน พคท.ภาคใต้

หมวด B : เหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับนักศึกษา ๑.๒๐๐ แผ่น

หมวด C : ปรัชญาสาร ๑๗๓ แผ่น

หมวด D : วารสารและจุลสารภาษาไทย ๒๖๒ แผ่น

หมวด E : จุลสารภาษาต่างประเทศ ๒๐ แผ่น

เอกสารชุดนี้เป็นเอกสารที่หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ได้รับมอบมาจากอดีตผู้ปฏิบัติงานของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อปลายปี ๒๕๓๓ และอาจารย์ธงชัย วินิจจะกูลเป็นผู้ช่วยรวบรวมให้ต่อมาได้ผ่านการจัดเก็บ

จุลสารใต้ดิน
ของสายงาน พคท. ในเมือง

เอกสารตามวิธีการของนักจดหมายเหตุอาชีพ จนพร้อมที่จะให้บริการได้ และนอกจากนี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังได้รับความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกาถ่ายไมโครฟิล์มเอกสารชุดนี้เอาไว้ แต่เนื่องจากปัจจุบันหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ยังไม่มีเครื่องอ่านไมโครฟิล์มจึงนำไมโครฟิล์มชุดนี้ไปฝากไว้ที่หอสมุดปรีดี พนมยงค์ (หอสมุดกลาง) ขั้วคราว ผู้ที่สนใจต้องไปติดต่อขอใช้ที่หอสมุดปรีดี พนมยงค์

คุณค่าของเอกสารชุดนี้มีสูงมาก ๆ ๆ ๆ จนมีจำเป็นต้องโฆษณา ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมการเมืองไทยสมัยใหม่ เมื่อเห็นเพียงสารบัญเอกสารก็คงอดตื่นเต้นไม่ได้ ยิ่งเมื่อได้อ่านก็คงตระหนักได้เองเป็นแน่แท้ว่ามันจะไปช่วยเติมเต็มประวัติศาสตร์ไทยที่เว้าแหว่งได้อย่างไรบ้าง ฉะนั้นหากโฆษณามากไปก็จะเร่ร่ำไปเท่านั้นเอง แต่ถ้าหากจะไม่โฆษณาเสียเลย ผู้เขียนก็คงบกพร่องต่อหน้าที่ ในที่นี้จึงจะทำแต่พองาม หยิบบางส่วนบางชิ้นมาพูดถึงพอเป็นตัวอย่าง

ในหมวด A : พรรค

คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หมวดนี้เป็นเอกสารของพรรค. เองเกือบทั้งหมด มีทั้งเอกสารที่ผลิตในเขตเมืองและที่ผลิตขึ้นในป่า เราจะได้ทราบถึงการวิเคราะห์สังคมนิยมไทยทั้งอดีตและสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นในมุมมองของพรรค. การถกเถียงทางทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิวัติสังคมนิยมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องอย่างแยกไม่ออกกับส่วนแรก เพราะเมื่อวิเคราะห์สังคมนิยมไทยเป็นอย่างหนึ่ง ก็ย่อมเสนอทางออกแก่สังคมนิยมไทยอย่างหนึ่งอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ และการวิเคราะห์สังคมนิยมไทยนี้ พรรคไม่ได้เพียงแต่เถียงกับคนนอกพรรคเท่านั้น แต่ในพรรคเองก็มีการถกเถียงทางความคิดอย่างมากในช่วงนั้น ดังที่ทราบว่าได้เกิดวิกฤตทางความคิดทฤษฎีภายในพรรค. ในช่วงท้ายๆ ก่อนล่มสลาย ร่องรอยของการถกเถียงปรากฏในเอกสารต่างๆ ที่ผู้อ่านต้องตามแกะรอยเอาเอง

เอกสารอีกชุดหนึ่งในหมวดนี้เป็นแผนงานต่างๆ ที่พรรคคิดจะทำ ซึ่งแน่นอนว่า จะมีทั้งที่ได้ทำจริงกับที่อยู่เพียงในกระดาษมีทั้งการจัดตั้งการระดมมวลชน การสัมพันธ์กับมวลชน รวมถึงการปลุกระดมมวลชน การโฆษณาชวน

เชื่อกับสาธารณชนก็เป็นสิ่งที่พรรค. ต้องทำเช่นเดียวกับรัฐบาล เพื่อแย่งชิงมวลชน เราจึงจะได้อ่านเอกสารจำนวนหนึ่งซึ่งจัดทำโดย พรรค. เป็นข้อมูลที่มีสถานะก้ำกึ่งระหว่างข่าวลือและข้อเท็จจริง และเมื่อได้อ่านแล้วอาจจะตกใจว่าความเชื่อและความรับรู้ที่มีอยู่ในตัวเราบางอย่างเป็น

ไม่ทราบว่าเป็นผู้เขียน แต่อ่านแล้วน่าจะเขียนโดยคนของพรรค.เอง ประวัติศาสตร์หน้าที่เคยขาดหายไปนี้คงช่วยอุดช่องโหว่บางอย่างของการอธิบายทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยไปได้บ้าง แม้ว่าจะไม่สามารถเชื่อถือได้ทั้งหมด แต่จะพูดถึงประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่โดยหลับหูหลับตา

มหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัยด้วย แต่เป็นเพียงส่วนน้อยมาก และก็มีส่วนที่เกี่ยวกับคดี ๖ ตุลา

เอกสารของนักศึกษาแสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของกิจกรรมนักศึกษาในช่วงนั้น ทักษะของฝ่ายนักศึกษาก็ทำกิจกรรมต่อปัญหาของบ้านเมือง ทักษะเกี่ยวกับบทบาทของเยาวชนคนหนุ่มสาว และปัญญาชน การถกเถียงกันในเรื่องนี้ น่าสนใจ เพราะเป็นช่องทางที่จะทำให้ทราบว่าคนหนุ่มสาวส่วนหนึ่งในยุคสมัยนั้นมีความคิด ความเชื่อ ความคาดหวังทั้งต่อสังคมนิยมและตนเองอย่างไร

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดี ๖ ตุลา มีพิมพ์ออกมาจำนวนหนึ่งแล้ว ซึ่งผู้สนใจสามารถหาอ่านได้จากหนังสือตามห้องสมุด แต่มีบางเรื่องที่ยังไม่เคยตีพิมพ์และจะหาอ่านได้จากแฟ้มในหมวด B นี้

มีคำให้การพยานโจทก์ที่เป็นตำรวจรายหนึ่งในคดี ๖ ตุลา ที่มีประโยชน์อย่างไม่คาดคิด เพราะเมื่อเป็นพยานตำรวจรายนี้ได้มอบเอกสารชุดหนึ่งประกอบคำให้การของตน เอกสารชุดนี้คือรายงานความเคลื่อนไหวของนักศึกษาตั้งแต่ก่อน ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึงก่อน ๖

จุลสาร "วรรณกรรมเพื่อชีวิต" อันลือลั่น ของนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ ชื่อดังที่เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติในป่า

วาทกรรมที่สร้างขึ้นโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประวัติความเป็นมาของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยคงหาอ่านไม่ได้จากตำราวิชาการทั่วไป และในหมวดนี้ก็มีเอกสารที่เป็นประวัติพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นกับการดำรงอยู่ของพรรค. ก็คงเป็นความผิดขั้นอุกฉกรรจ์

ในหมวด B : เหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับนักศึกษา มีเอกสารของนักศึกษากลุ่มต่างๆ จากหลายมหาวิทยาลัย มีเอกสารของทบวน

ตุลาคม ๒๕๑๙ จัดทำโดย ตำรวจสันติบาล เท่ากับว่า เอกสารชุดนี้ได้ช่วยเก็บบันทึก รายละเอียดของกิจกรรมนักศึกษาว่าในช่วงนั้นทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ใครมาร่วมบ้าง

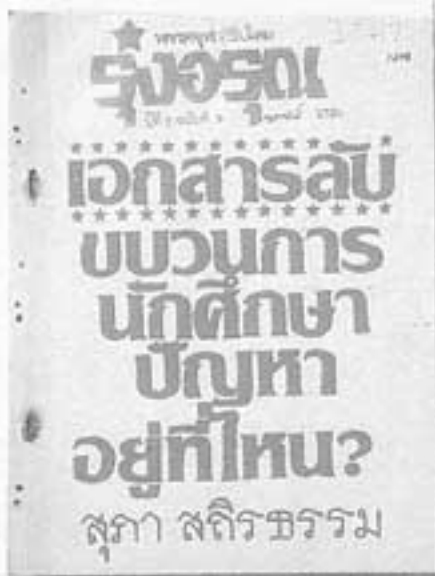
วินิจจะกุล ที่เขียนหลังจากถูก จับกุม เอกสารชิ้นนี้อยู่ในรูป ของลายมือเขียน ที่อาจารย์ ธงชัยบันทึกไว้ว่าเมื่อโดน สอบสวนตนเองได้ให้ปากคำ ว่าอย่างไรบ้าง ความรอบคอบ

พรรคประชาธิปไตย ที่มีถึง เพื่อนๆสมาชิกพรรคของท่าน ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๐ จุดหมายฉบับนั้นได้เปิดเผย สิ่งที่เกิดขึ้นในการประชุมคณะ รัฐมนตรีให้เราได้รับรู้ ดังที่

จดหมายของ สุธรรม แสง- ประทุมอีก ๑ ฉบับ เขียนถึง พระสุรินทร์ มาศดิตถ์ อยู่ใน แฟ้มหมวด B นี้ ...น่าตื่นเต้น ใจไหม?

ในหมวด D ที่เป็นวารสาร และจุลสารภาษาไทย ทั้งหมด ๘๑ รายการ เป็นวารสารและ จุลสารใต้ดินที่หาอ่านที่อื่นไม่ ได้อีกแล้ว ที่สำคัญๆ เช่น กองหน้า ดาวเหนือ ซึ่งมีเนื้อหา เป็นการถกเถียงทางความคิด ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีภายใน ขบวนการนักศึกษา อธิปไตย ในสถานการณ์สู้รบเป็นอธิปไตย หลัง ๖ ตุลา ที่ผลิตขึ้นในป่ามี จาตุรงค์ ฉายแสง เป็นบรรณา- ฉีกการ วรรณกรรมเพื่อชีวิต ของ กลุ่มนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ เพื่อประชาชนที่เดินทางเข้าร่วม การต่อสู้ด้วยอาวุธหลัง ๖ ตุลา เป้าหมายก็เพื่อเผยแพร่งาน ศิลปะวรรณกรรมที่ปฏิบัติ ออกฉบับปฐมฤกษ์เมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๔๑ มีประเสริฐ จันดำ เป็นบรรณาธิการ นัก เขียนที่มีผลงานมาลงในวารสาร ฉบับนี้ เช่น เสถียร-สุรชัย จัน- ทิมมาร เสกสรรค์ ประเสริฐกุล วัฒน์ วรรณยางกูร จิระนันท์ พิตรปรีชา วิสา คัญทัพ สมคิด สิงสง ใครอยากศึกษาหน้า หนึ่งของประวัติศาสตร์วงการ วรรณกรรมไทยหรือสนใจ วรรณกรรมเพื่อการปฏิบัติคง

‘รุ่งอรุณ’ จุลสารของพรรค จุฬาฯ ธิปไตย ในช่วงปี ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔

‘ปกนอก’ เป็นเฉลยข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่พอพลิกดูข้างในกลายเป็น ‘ดาวเหนือ’

จำนวนเท่าไร ซึ่งฝ่ายนักศึกษาเองไม่มีใครสนใจมารวบรวมไว้ทั้งหมด ทำให้เราได้ข้อมูลบางอย่างจากเอกสารชุดนี้ในทางอ้อม

หากพลิกอ่านไปโดยไม่ทันสังเกต ผู้อ่านอาจจะพลาดบันทึกของอาจารย์ธงชัย

และความช่างสังเกตของตัวผู้บันทึกถูกสะท้อนออกมาผ่านจุดหมายฉบับนี้

ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๖ ตุลา คงจะเคยได้อ่านจุดหมายของพระสุรินทร์ มาศดิตถ์ รัฐมนตรีฝ่ายก้าวหน้าของ

ทราบกันว่ามีรัฐมนตรีบางท่านของพรรคชาติไทยแสดงความเห็นให้ปราบฝ่ายนักศึกษาให้สิ้นซากในการประชุมครั้งนั้น แต่นอกจากจุดหมายฉบับนั้นที่ถูกนำมาตีพิมพ์แล้ว ยังมีจุดหมายของพระสุรินทร์อีก ๓ ฉบับที่ยังไม่ได้เผยแพร่ร่วมกับ

ไม่ปล่อยให้โอกาสให้ผ่านไป

“อดีต” ที่ไม่เป็น
“ประวัติศาสตร์”

เรื่องในอดีตไม่ถูกจดจำหรือศึกษาค้นคว้าด้วยเหตุผลต่างๆ นานา “อดีต” จึงไม่ได้กลายเป็น “ประวัติศาสตร์” ไปเสียทุกเรื่อง อาจจะเป็นเพราะไม่มีใครเห็นความสำคัญ เช่น การขึ้นบ้านใหม่ของนายแดง หรือนายบรรหารเคยตกท่อเมื่อตอนอายุ ๑๐ ขวบ ฯลฯ อาจจะเป็นเพราะไม่มีหลักฐานข้อมูล หรือไม่ก็เพราะความไร้ความสามารถของนักประวัติศาสตร์เอง แต่อีกเหตุผลหนึ่งซึ่งถูกพูดถึงและเป็นที่เข้าใจกันในสังคมไทย ก็คือปัจจัยทางการเมือง (ฝรั่งซึ่งอยู่นอกสังคมของเราจึงสามารถพูดอะไรได้มากกว่าคนไทยเสมอ) มีอดีตบางอย่างที่ถูกอธิบายอย่างบิดเบือน มีอดีตบางอย่างที่เราต้องทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้จะโดยเต็มใจหรือไม่ก็ตาม

“๖ ตุลา” คงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจน วาระครบรอบ ๒๐ ปีของเหตุการณ์เมื่อพ.ศ.๒๕๓๙ เราสามารถพูดความจริงบางอย่างที่ไม่สามารถพูดได้ถึงเมื่อพ.ศ.๒๕๒๐ แต่แม้จะพูดได้มากขึ้น ก็ยังคงมีอะไรอีกหลายอย่างที่ยังไม่ได้พูดกัน

“อริปไตย” ในสถานการณ์สู้รบ
ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่ง
ประเทศไทย (ศนท.) ที่ผลิตขึ้นใน
เขตงานของพคท.

ยังไม่ได้ศึกษาค้นคว้ากันเรื่องเกี่ยวกับ ๑๔ ตุลา ๖ ตุลา พคท. ฝ่ายซ้ายในสังคมไทย การเมืองไทยในทศวรรษแห่งความผันผวน โดยเฉพาะหลังจากลงแดงเมื่อ ๖ ตุลายังคงเป็นอดีตที่ไม่เป็นประวัติศาสตร์อยู่ต่อไป

แน่นอน..เหตุผลทางการเมืองมีความสำคัญสำหรับกรณีเหล่านี้ แต่เราคงไม่ต้องรอดูวันที่การเมืองไทยจะเปิดกว้างให้ขนาดนั้นกระมัง มาเริ่มต้นเก็บเล็กผสมน้อยกับสิ่งที่มือ อยู่ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ณ วันนี้ ปลุกกองเอกสารให้มีชีวิตขึ้นมาใหม่แล้วสักวัน อดีตคงได้กลายเป็นประวัติศาสตร์

หมายเหตุท้ายบท

โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ยังมีภารกิจและความไม่ฝันอันแรงกล้าที่จะทำหน้าที่รวบรวมเอกสารและวัสดุสิ่งของจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในช่วงแห่งความผันผวนนี้ ความไม่ฝันนี้จะไม่อาจบรรลุถึงความจริงได้เลยหากปราศจากความร่วมมือจากผู้คนอย่างกว้างขวาง จึงอยากจะขอเชิญชวนทุกท่านที่ได้อ่านจุลสารฉบับนี้ หากคิดว่าเอกสารหรือสิ่งของต่างๆ ที่ท่านมีอยู่ในครอบครองจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อจารึกประวัติศาสตร์หน้าที่ยุคสมัยนี้ให้มีที่ยืนอันสง่างามในประวัติศาสตร์ไทย สามารถติดต่อเพื่อมอบสิ่งที่ท่านมีอยู่ให้

แก่โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์นำมาจัดเก็บและดูแลรักษาตามหลักวิชาจดหมายเหตุ เพื่อสามารถให้บริการแก่ผู้ที่สนใจ ประโยชน์ที่จะพึงมีจากสิ่งที่ท่านมอบให้ คงมีเหลือคณานับจนมิอาจประเมินได้ ดังที่ปรากฏกับเอกสารหลายชุดที่หอจดหมายเหตุของเราได้รับมาก่อนหน้านี้

สักวันหนึ่ง...หากประวัติศาสตร์ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ได้ถูกเขียนขึ้น คงเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจ ว่ามันถูกจารึกขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกคน

“เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ”

กล่องเก็บโปสการ์ดและบัตรอวยพรในวาระต่างๆ ถูกเก็บรักษาไว้อย่างดี โดยแยกตามลำดับปี และใช้โบว์สีขาวมัดรวมไว้เป็นปึกๆ

“เราสามารถรู้จักเขาได้ว่าเป็นคนอย่างไร จากเอกสารของเขา”

ฉันนึกถึงคำพูดประโยคนี้ของคุณพินิจ วรณัฒนิชัย นักจดหมายเหตุอาชีพในขณะที่พลิกดูเอกสารส่วนบุคคลของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ นักประวัติศาสตร์คนสำคัญของ สำนักท่าพระจันทร์ ซึ่งเอกสารที่ท่านบริจาคแก่อจดหมายเหตุนั้น มีจำนวนถึง ๘๐๐ กว่าเรื่อง มีทั้งผลงานเขียนทางวิชาการ สารคดี งานแปล บทความต่างๆ ตลอดจน บัตรอวยพร สมุดบันทึก จดหมายส่วนตัว สมุดจดคำบรรยาย และข่าวตัดจากหน้าหนังสือพิมพ์เรื่องต่างๆ เช่น สपोर्ट คอมเพล็กซ์, พฤษภามหาโหด

ชื่อ “ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ” นั้น เป็นที่รู้จักกันอย่างดีในฐานะนักประวัติศาสตร์คนสำคัญที่มีผลงานมากมายท่านเป็นอาจารย์ที่บรรยายได้สนุกและน่าสนใจ เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายตำแหน่ง รวมทั้งตำแหน่งอธิการบดี บางครั้งท่านยังรับบทเป็นมัคคุเทศน์ กิตติมศักดิ์ที่บรรยายได้อย่างมีอิสระและอารมณ์ขัน ถูกใจลูกทัวร์ ผลงานของท่านนั้นมีมากและหลากหลายจนน่าแปลกใจ และทำให้เอกสารของท่านมีจำนวนมากเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน แต่เอกสารที่น่าสนใจที่สุดดูเหมือนว่าจะเป็นการเป็นเอกสารที่เป็น “ส่วนตัว” โดยเฉพาะเอกสารในสมัยเรียนหนังสือ

“เอกสารของอาจารย์แสดงว่าเป็นคนไม่อยู่นิ่ง

พวกเบ็ดเตล็ดมากเหลือเกิน

สนใจไปทั่วตุนตุนตุนเก็บเยอะเยอะไปหมด เราก็ไม่กล้าทิ้ง

เพราะเอกสารแต่ละชุดสะท้อนให้เราเห็นตัวบุคคล”

เอกสารในกลุ่มนี้มีทั้งรายงาน หนังสือเรียน และสมุดจดคำบรรยาย ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีที่คณะรัฐศาสตร์ ระดับปริญญาโทที่ออกซิเดนทอล คอลเลจ และปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล ถึงแม้สมุดเหล่านี้จะเก่าจนกระดาษเหลืองกรอบแต่ก็ยังอยู่ในสภาพดี ในจำนวนนี้มีสมุดรุ่นเก่าของคณะรัฐศาสตร์ซึ่งพิมพ์คำขวัญ “บำบัตทุกข์ บำรุงสุข” ด้วยตัวอักษรสีแดงตัวใหญ่ไว้บนหน้าปก บางเล่มเขียนชื่อ “Charles Vid” ไว้ที่หน้าปกใ้หลงเหลือว่าเป็นฝรั่งที่ไทย และในสมุดหลายๆ เล่มจะมีภาพสเก็ชฝีมืออาจารย์ชาญวิทย์แทรกอยู่เสมอ อย่างรูปของ มจ.ลักษณะเลิศ ขยางกูร ในสมุดเลขเซอริวิชา Geopolitic Diplomatic Section 3 พร้อมทั้งเขียนคำบรรยายไว้ว่าท่านเป็นผู้บัญญัติศัพท์คำว่า “ภูมิรัฐศาสตร์” โดยแปลมาจากภาษาฝรั่งเศส

หน้าปกสมุดรุ่นเก่าของคณะรัฐศาสตร์

ภาพสเก็ช มจ.ลักษณะเลิศ ขยางกูร ผู้ริเริ่มใช้คำว่า “ภูมิรัฐศาสตร์” ประโยคสุดท้าย เข้าใจว่า น่าจะเป็นคุณขวัญชัย อุลิตานนท์ ซึ่งนั่งเรียนใกล้กันเขียนเติมเอาไว้

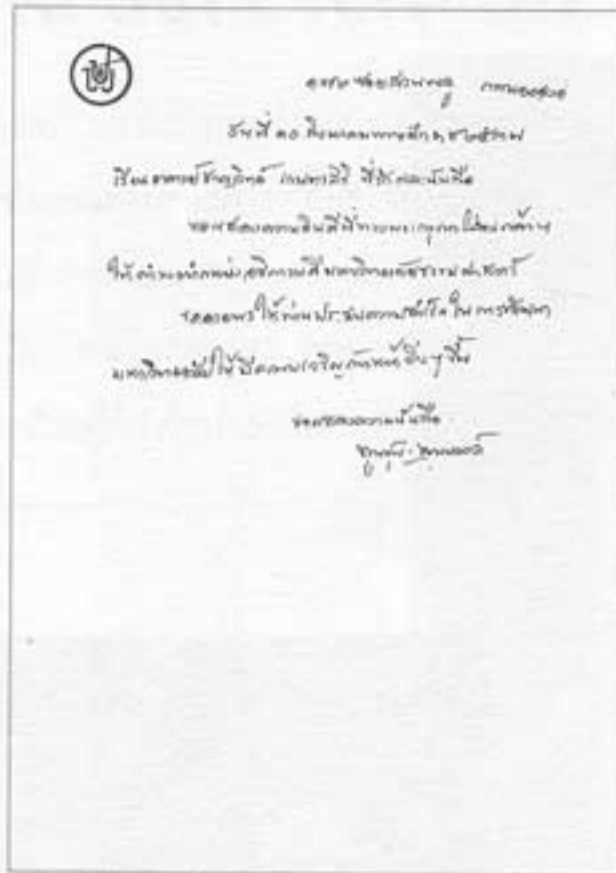
สมุดจดคำบรรยายสมัยเรียนปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล ถึงแม้จะเก่าแต่ยังคงมีสภาพดี

ในบางครั้งอาจารย์ชาญวิทย์ยังได้เขียนแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกแทรกเอาไว้ด้วย อย่างในช่วงที่ท่านกำลังศึกษาในระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยคอร์เนลซึ่ง

เป็นช่วงที่นักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ ในสหรัฐอเมริกากำลังประท้วงต่อต้านสงครามเวียดนาม เพื่อนร่วมชั้นของท่าน ๒-๓ คนได้เสนอให้อาจารย์ผู้สอนหยุดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการประท้วงและนำปัญหาเขมรอเมริกามาถกเถียงในชั้นเรียน แต่อาจารย์ซึ่งมีความคิดอนุรักษ์นิยมกลับปฏิเสธ ทำให้นักศึกษาในชั้นไม่พอใจ และบางคนถึงขนาดเดินออกจากห้องเรียน อาจารย์ชาวนิวซีแลนด์เขียนบรรยายความรู้สึกตอนนั้นเอาไว้ท้ายสมุดเลคเชอร์เล่มหนึ่งว่า "ไม่น่าเชื่อว่าบรรดาผู้ที่เรียกตัวเองว่า expert ในเรื่องเอเชียอาคเนย์จะหัวโบราณและไม่สนใจกับเหตุการณ์ปัจจุบันเสียเลย ในขณะที่มีการบุกเขมร มีการฆ่ากันตายที่มหาวิทยาลัย Kent อาจารย์ Wyatt และนักเรียนยังต้องการที่จะถกเถียงกันเรื่องที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. ที่ 14-15-16-17-18 อยู่ได้ ไม่มีความรู้สึกว่าตัวเองมีพันธะทางศีลธรรมที่จะต้องช่วยให้สงครามยุติลงได้" ข้อความนี้แสดงถึงความรู้สึกของท่านในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

นอกจากเอกสารสมัยเรียนแล้ว ยังมีเอกสารอื่นๆ ที่น่าสนใจอีก เช่น จดหมายส่วนตัว ซึ่งมีทั้งจดหมายแสดงความยินดีเนื่องในโอกาสที่ได้รับตำแหน่งอธิการบดี จดหมายขอบคุณ จดหมายจากลูกศิษย์ และจดหมายจากบุคคลสำคัญอย่างอาจารย์สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เป็นต้น จดหมายหลายฉบับเป็นการโต้ตอบประเด็นวิชาการที่น่าสนใจหรือมีบทความต่างๆ แนบมาด้วย เช่น จดหมายของคุณศักดิ์ ไทยวัฒน์ ศิษย์เก่าอาวุโสของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือแม้แต่กระดาษบันทึกข้อความที่เขียนแจ้งผลการนับคะแนนการเลือกตั้งอธิการบดีอย่างไม่เป็นทางการก็ยังมีเก็บไว้

จดหมายแสดงความยินดีจากท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

จดหมายจากนายชวน

จดหมายแสดงความยินดี
ในโอกาสที่ได้รับตำแหน่งอธิการบดี

บางส่วนของความรู้สึกต่อสงครามเวียดนาม

นอกจากนี้แล้วยังมีบัตรอวยพรจำนวนมาก เนื่องในโอกาสต่างๆ ทั้งอวยพรปีใหม่ แสดงความยินดี และการ์ดขอบคุณ รูปแบบสวยงาม น่าปลื้มใจแทนผู้ส่งที่บัตรอวยพรเหล่านี้ถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี แม้จะผ่านมาเป็นเวลาหลายปีแล้วก็ตาม

นอกจากเอกสารที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น ยังคงมีเอกสารที่น่าสนใจอีกเป็นจำนวนมาก เช่น เอกสารในช่วงที่ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดี ข่าวตัดเรื่องต่างๆ ซึ่งมีทั้งที่เป็นหัวข้อใหญ่ๆ อย่างพฤษภาทมิฬ จนถึงเรื่องเบ็ดเตล็ดต่างๆ ที่ท่านสนใจ สะท้อนภาพของอาจารย์ชาวนิวซีแลนด์ไว้อย่างที่ คุณนิษราซึ่งเป็นผู้จัดเอกสารของท่านได้เคยกล่าวว่า "เอกสารของอาจารย์แสดงว่าเป็นคนไม่อยู่นิ่ง พวกเบ็ดเตล็ดมากเหลือเกิน สนใจไปทั่วตูดุ่นตูดนี่เก็บเยอะแยะไปหมด เราก็ก็นั่งไล่ดู เพราะเอกสารแต่ละชุด สะท้อนให้เราเห็นตัวบุคคล"

แม้จะเพิ่งอ่านเอกสารของท่านไปเพียงบางส่วน แต่ก็ทำให้ฉันได้พบกับอาจารย์ชาวนิวซีแลนด์ในแง่มุมใหม่ๆ ที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา มีความรู้สึก และสามารถอ่านได้อย่างมีรสชาติมากกว่าการอ่านหนังสือเสียอีก ถ้าหากคุณสนใจที่จะสัมผัสแง่มุมใหม่ๆ แบบนี้ เมื่อเดินผ่านตึกหอสมุดเดิม ชั้น 2 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ...อย่าเพียงแต่เดินผ่านเลย

และพระราชอาคันตุกะ

ในยุคสมัยที่โลกไร้พรมแดนยังเดินทางมาไม่ถึง พระมหากษัตริย์ ประธานาธิบดี และนายกรัฐมนตรีประเทศต่างๆ เสด็จพระราชดำเนินและเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศไทยไม่ขาดสาย นอกเหนือจากพิธีมอบกุญแจเมือง ณ ปราสาทพิธิเชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ งานเลี้ยงรับรอง การเยี่ยมชมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง กองทัพ โรงพยาบาล และสถานที่สำคัญอื่นๆ แล้ว กิจกรรมสำคัญประการหนึ่งซึ่งจะขาดเสียมิได้ คือ พิธีพระราชทานปริญญาคุณวุฒิตดกิตติมศักดิ์ ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ค่อนข้างครบถ้วน รวมทั้งภาพในวาระพิเศษอื่นๆ อาทิ วันฟุตบอลประเพณี วันทรงดนตรี ภาพอาคารสถานที่ และกิจกรรมประจำวัน ในมหาวิทยาลัย ฯลฯ โครงการดังกล่าวนี้เพิ่งแล้วเสร็จ และเปิดบริการให้ผู้สนใจ

แก่ประมุขประเทศต่างๆ มานำเสนอ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองวาระอันเป็นมิ่งมงคลครบ ๖ รอบพระชันษาแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

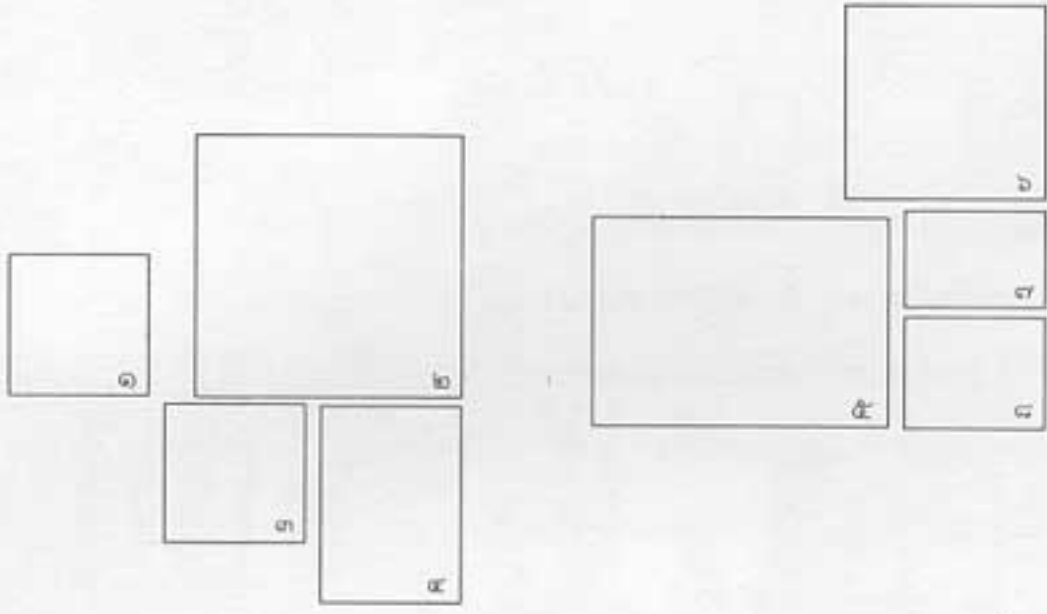
ให้แก่ประมุขประเทศเหล่านั้น อาทิ กษัตริย์โบดวงแห่งเบลเยียม (๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖) สมเด็จพระราชินีนาถ จูเลียน่าแห่งเนเธอร์แลนด์ (๑๖ ตุลาคม ๒๕๐๖) ฯพณฯ ฟรานซ์ โยนาส ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย (๑๔ มกราคม ๒๕๑๐) ฯพณฯ เฟอร์ดินันด์ อี. มาร์กอส แห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (๑๖ มกราคม ๒๕๑๑) และสมเด็จพระจักรพรรดิไฮเล เซเลซีที่ ๑ แห่งเอธิโอเปีย (๒ พฤษภาคม ๒๕๑๑) เป็นต้น

“โครงการรวบรวมและจัดเก็บรูปภาพของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน” ของหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ได้เก็บภาพวันสำคัญข้างต้นนี้ไว้ได้อย่าง

ทั่วไปเข้าชม และขอทำสำเนาภาพถ่ายได้ทุกวันในเวลาราชการ

กองบรรณาธิการมีความยินดีที่ได้คัดสรรภาพในวันวาน อันเกี่ยวเนื่องด้วยพิธีพระราชทานปริญญาคุณวุฒิตดกิตติมศักดิ์

บรรยายภาพ

- ๑ กษัตริย์โบดวง แห่งเบลเยียม ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มาเฝ้ารับเสด็จฯ : งานถวายปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖
- ๒ สมเด็จพระนางเจ้าพระราชินีนาถ และพระราชินีฟาบีโอลา แห่งเบลเยียม ในงานถวายรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แก่กษัตริย์โบดวง แห่งเบลเยียม ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖
- ๓ สมเด็จพระราชินีนาถ จูเลียน่า แห่งเนเธอร์แลนด์ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับผู้มาต้อนรับ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๐๖

- ๔ สมเด็จพระจักรพรรดิไฮเล เซลซซี แห่งเอธิโอเปีย เสด็จจากกลับภายหลังเสร็จสิ้นงานพระราชทานปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๑
- ๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และประธานาธิบดีเฟอร์ดินันด์ มาร์กอส แห่งประเทศฟิลิปปินส์ระหว่างเดินเข้าหอประชุม
- ๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประธานาธิบดี เฟอร์ดินันด์ มาร์กอส แห่งประเทศฟิลิปปินส์ และภริยา
- ๗ ขบวนอัญเชิญปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ที่จะมอบให้ประธานาธิบดี

- เฟอร์ดินันด์ มาร์กอส ๑๖ มกราคม ๒๕๑๑
- ๘ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถือป้ายต้อนรับประธานาธิบดีแห่งสหภาพพม่า

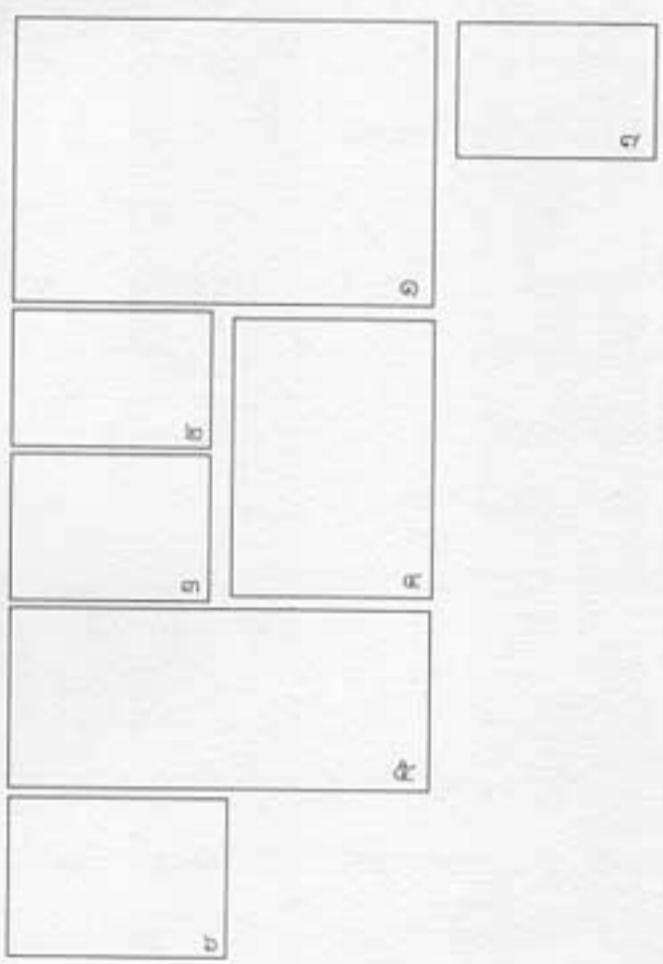
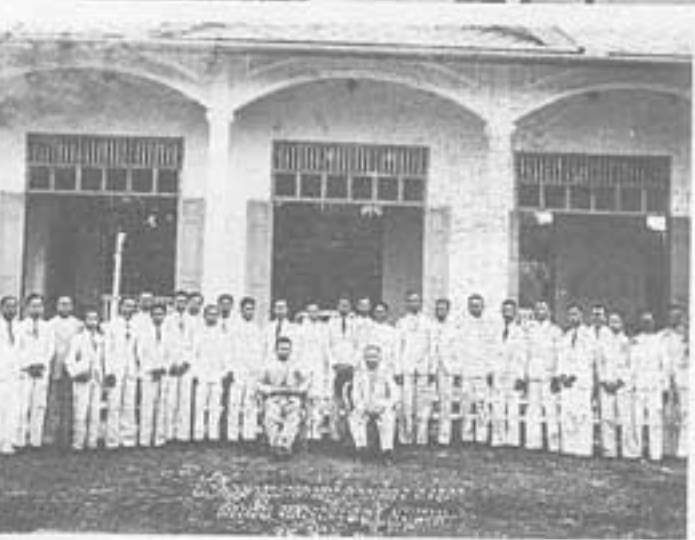
‘ภาพปริทัศน์’ : ๑๐๐ ปีชาติกาล

หอจดหมายเหตุได้ริเริ่ม “โครงการรวบรวมและจัดเก็บรูปภาพของท่านผู้ประศาสน์การ ‘พณฯ ปริทัศน์ พนมยงค์’” ขึ้นเมื่อปี ๒๕๓๗ โดยได้ดำเนินการรวบรวมรูปภาพจากแหล่งต่างๆ ทั้งเอกสาร หน่วยงาน และบุคคล เท่าที่สามารถจะหาได้ มาถ่ายทำเป็นฟิล์มและภาพขาวดำ ขนาด ๕ X ๗ นิ้ว ประกอบคำบรรยาย

ภาพที่จัดทำในโครงการนี้มีมากกว่า ๕๐๐ ภาพ และได้จัดแยกประเภทหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าได้ถึง ๒๒ หัวข้อด้วยกัน นับตั้งแต่บ้านเกิด บิดามารดา การศึกษา ชีวิตครอบครัว จนกระทั่งถึงการเริ่มต้นชีวิตทางการเมือง ในฐานะผู้นำฝ่ายพลเรือนของคณะราษฎร ผู้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกของประเทศไทย ผู้ก่อตั้งและสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง การดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ทางการเมือง อาทิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงการคลัง ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ผู้นำขบวนการเสรีไทย และนายกรัฐมนตรีในกลุ่มสุดท้ายจะเป็นภาพอันเกี่ยวเนื่องด้วยการรัฐประหาร ๒๔๙๐ การลี้ภัยในประเทศจีน ชีวิตบั้นปลายในฝรั่งเศส พิธีศพ และงานอัฐธาตุ

‘ภาพปริทัศน์’ เป็นคอลเลคชันที่ชาวธรรมศาสตร์และผู้สนใจทั่วไปแวะมาขอใช้บริการมากที่สุดรายการหนึ่ง กองบรรณาธิการได้คัดเลือกภาพบางส่วนมานำเสนอในที่นี้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมเฉลิมฉลองวาระ “๑๐๐ ปีชาติกาล” ของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์อย่างอเนกอนันต์แก่สังคมไทย...

ภาพที่จัดทำในโครงการนี้มีมากกว่า ๕๐๐ ภาพ
และได้จัดแยกประเภทหมวดหมู่ เพื่อความสะดวก
ในการค้นคว้าได้ถึง ๒๒ หัวข้อ

บรรยายภาพ

- ๑ คณะราษฎรจังหวัดนครฯ ต้อนรับรัฐมนตรีผู้ก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญสยาม
- ๒ เยือนประเทศญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๗๘
- ๓ ระหว่างการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง "พระเจ้าช้างเผือก" ที่จังหวัดแพร่
- ๔ ในเรือญี่ปุ่น TAIYOMARU ขณะเดินทางจากสหรัฐอเมริกากลับมาประเทศไทย
- ๕ ขณะไปส่งทีมฟุตบอลธรรมศาสตร์ ที่สถานีรถไฟหัวลำโพงไปต่างประเทศ
- ๖ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๗๙ เยือนจังหวัดสงขลา ได้รับการต้อนรับจากนักศึกษาวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
- ๗ เยี่ยมโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๐ คนที่ ๒ จากซ้าย คือ พระยาอนุบาลพายัพทิศ ข้าหลวงจังหวัดเชียงใหม่

ตลาดนัดความรู้

วิดีโอประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม

แก้ไขปรับปรุงใหม่จากฉบับ ๒๐ ปี ๑๔ ตุลา (๒๕๓๖) เพื่อเผยแพร่เนื่องในโอกาส ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา (๒๕๕๑) ความยาว ๕๕ นาที รายได้สมทบโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บทและข้อมูลประวัติศาสตร์ วีระ สมบูรณ์ จัดทำ กฤษฏารัตน์ วัฒนสุวรรณ อำนวยการ ติดต่อสั่งซื้อได้ที่โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ตึกสำนักหอสมุด(เดิม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร./โทรสาร(๐๒)๒๒๒-๐๑๔๙

จาก 14 ถึง 6 ตุลา : หนังสือเนื่องในโอกาส 25 ปี 14 ตุลา

รวบรวมบทความและบทวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สำคัญของชาติไทย โดย ปิวย อึ้งภากรณ์ เสน่ห์ จามริก เบนเนติก แอนเดอร์สัน พร้อมลำดับเหตุการณ์ละเอียดยิบระหว่างปีแห่งความหวัง วิกฤต และโศกนาฏกรรม ๒๕๑๖-๒๕๑๙ โดย เกรียงศักดิ์ เซษุพัฒน์วนิช บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ จัดพิมพ์โดยมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ร่วมฉลอง ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา (๒๕๕๑)

สตรีศึกษา ฉบับปฐมฤกษ์

หนังสือรวมบทความทางวิชาการของโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำเสนอมุมมองใหม่ เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคมไทย บนรากฐานความสัมพันธ์อันเปี่ยมด้วยความเคารพและเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง ผ่านบทความที่น่าสนใจ ๘ เรื่อง อาทิ วิวัฒนาการของขบวนการรณรงค์ประเด็นสตรีในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ โดย ดร.ณิ ดันติวิรมานนท์ สื่อกับสตรี : ท่วงโซ่ที่ขาดหาย โดย กาญจนา แก้วเทพ การล่องเกินทางเพศในสถานที่ทำงาน โดย อติสร เสมอแย้ม ฯลฯ ติดต่อสั่งซื้อได้ที่ ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร.๒๒๖-๑๘๘๐ โทรสาร ๒๒๖-๑๘๘๒ ราคาเล่มละ ๑๐๐ บาท

สตรีศึกษา ฉบับที่ ๒ มีนาคม ๒๕๔๒

ผลงานคุณภาพของโครงการสตรี วางแผนร่วมฉลองวันสตรีสากล ๘ มีนาคม ๒๕๔๒ นี้แน่นอน คอยพบกับรายงานการสัมมนา "สตรีศึกษา : พัฒนาการและองค์ความรู้" และบทความที่คัดสรรแล้วจาก ธเนศ วงศ์ยานนาวา จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย สนิท สิทธีรภัฏ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ อธิรนาถ กาญจนอักษร ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ และ ฯลฯ ติดต่อสั่งจองล่วงหน้าได้ที่ โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา ตึกหอสมุด (เดิม) ชั้น ๔ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร./โทรสาร ๒๒๔-๙๔๒๐

โครงการหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยินดีรับมอบเอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุสิ่งของ ข้อมูลที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากทุกท่าน รวมทั้งให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในอดีต

คณะกรรมการดำเนินงานหอจดหมายเหตุ

สมชัย ศรีสุทธิยากร	ที่ปรึกษา
ชิน คล้ายปาน	ที่ปรึกษา
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	ประธานกรรมการ
นวลฉวี สุธรรมวงศ์	รองประธานกรรมการ
กาญจณี ละอองศรี	รองประธานกรรมการ
สมคิด เลิศไพฑูรย์	กรรมการ
สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์	กรรมการ
วารุณี ไอลการมย์	กรรมการ
ชนิษฐา วงษ์พานิช	กรรมการ
ชูศรี มณีพุดกษ	กรรมการ
วรรณิ สำราญเวทย์	กรรมการ
อัจฉรา จินดารัตน์	กรรมการ
สินิทธ์ สิทธีรภัฏ	กรรมการ
วนิดา จันทนทัศน์	กรรมการและเลขานุการ
ดาวเรือง แนวทอง	กรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ	สินิทธ์ สิทธีรภัฏ
กองบรรณาธิการ	สมุท ทุ่งสาภิเกษตร สวรส อภินันท์เวทย์ ชนิดา ชิตบัณฑิตย์ ชาติรี ลีศิริวิทย์ บุษจรี ใจเก่ง
ฝ่ายภาพ	สมิทธิ ธนาธิโชติ
ออกแบบจัดรูปเล่ม	Ink Art Group
ฝ่ายจัดการ	นงนุช หอมประสิทธิ์

สำนักงาน

ตึกสำนักหอสมุด(เดิม) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ ๒ ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
หมายเลขโทรศัพท์และโทรสาร ๒๒๒-๐๑๔๙

e-mail : archives @ alpha.tu.ac.th.

ถ้าท่านต้องการได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวจากทางหอจดหมายเหตุ กรุณาแจ้งความจำนงไปตามที่อยู่ข้างต้น